

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA DĚJIN A DIDAKTIKY DĚJEPISU

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

EMIL HOLUB A HOLICE
EMIL HOLUB AND HOLICE

TEREZA SCHEJBALOVÁ

Vedoucí práce: doc. PhDr. Alena Míšková Ph.D.
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: B D-ZSV

2015

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „Emil Holub a Holice“ vypracovala samostatně pod vedením doc. PhDr. Aleny Míškové, Ph.D. a jen s využitím pramenů a literatury v práci uvedených. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 18. 3. 2015

.....
Tereza Schejbalová

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych chtěla poděkovat doc. PhDr. Aleně Míškové, Ph.D. za odborné vedení práce, cenné rady a připomínky. Mé díky patří také vedení Afrického muzea Dr. Emila Holuba v Holicích, jmenovitě paní Jitce Koudelkové, která dokázala vždy odpovědět na mé všetečné otázky. Poděkování také zaslouží moji rodiče, kteří mi umožnili studovat a vždy mě podporovali. Nejen za technickou podporu bych chtěla poděkovat Jiřímu Izaiaszovi.

ANOTACE

Tato bakalářská práce pojednává hlavně o tom, jak se město Holice hlásí k Emilu Holubovi, který se zde narodil. Největší důraz je kladen na Holubovo muzeum a jeho vývoj od vzniku po současnost. Zmíněny jsou také pamětní desky, socha, různé instituce, pocty a dary. V závěru je zmíněn Holubův vztah k Holicím.

ANNOTATION

This thesis focuses on how the city Holice endorses Emil Holub, who was born here. The greatest emphasis is put on Holub's museum and its development from its foundation to the present. Plaques, the statue, various institutions, tributes and gifts are also mentioned. At the end of the thesis, Holub's relation to Holice is mentioned.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Emil Holub, Holice, památník, muzeum, socha, pamětní desky

KEYWORDS:

Emil Holub, Holice, monument, museum, statue, commemorative plaque

OBSAH

1 Úvod.....	8
1.1 Prameny	9
1.2 literatura	10
2 Město Holice a Emil Holub.....	11
2.1 Holice.....	11
2.1.1 Historie.....	11
2.1.2 Současnost.....	16
2.1.3 Původ jména města	16
2.2 Emil Holub.....	17
2.2.1 Mládí	17
2.2.2 Studia	18
2.2.3 První cesta do Afriky	19
2.2.4 Druhá cesta do Afriky	21
2.2.5 Po návratu z Afriky	23
2.2.6 Museum Království českého	24
2.2.7 Poslední roky života.....	25
2.2.8 Velké dobrodružství.....	26
3 Muzeum Dr. Emila Holuba	27
3.1 Výstava v hotelu U krále Jiřího	27
3.2 Místnost na Místním národním výboru	27
3.3 Místnost na faře.....	28
3.3.1 Přípravy na otevření	28
3.3.2 Holubova síň	29
3.4 Památník Dr. Emila Holuba	30
3.4.1 Kulturní dům Holice	30

3.4.2 Přípravy afrického muzea	31
3.4.3 Participace Národního muzea	33
3.4.4 Slavnostní otevření Památníku Dr. Emila Holuba	34
3.4.5 Expozice	35
3.4.6 Existence muzea	36
3.4.7 Rekonstrukce Památníku Dr. Emila Holuba	37
3.4.8 Prohlídka expozice	38
4 Socha Emila Holuba	40
4.1 Vznik, odhalení a umístění	40
4.2 Podoba sochy	43
5 Pamětní desky a busta	44
5.1 Deska od akademického sochaře Jana Štursy	44
5.1.1 Jan Štursa	44
5.1.2 Slavnostní odhalení	45
5.1.3 Podoba desky	46
5.2 Deska na škole ve Starých Holicích	46
5.2.1 100. výročí narození Emila Holuba	47
5.3 Busta na budově Památníku Dr. Emila Holuba	48
6 Pojmenování podle Holuba	49
6.1 Holubova ulice	49
6.2 ZŠ Holice, Holubova	49
6.3 Gymnázium Dr. Emila Holuba	50
7 Další události, dary a pocty	51
8 Holubův vztah k Holicím	53
8.1 Školní léta	53
8.2 Holubovy návraty do Holic	53
9 Závěr	55

Shrnutí.....	58
10 Použité zdroje	59
10.1 Prameny	59
10.2 Literatura.....	60
10.3 Internetové zdroje	62
11 Obrazové přílohy.....	63

1 ÚVOD

Pocházím z malé vesničky nedaleko Holic, nicméně část svého mládí jsem prožila v Holicích u prarodičů. Často jsem chodila okolo sochy Emila Holuba, procházela Holubovou ulicí kolem Základní školy Holubova, sama jsem navštívila Památník Dr. Emila Holuba. Jistý čas jsem také toužila navštěvovat místní gymnázium, které nese jméno Dr. Emila Holuba. V Holicích je „přeholubováno“, ale většina místních toho o Emilu Holubovi moc neví, natož pak o tom, jak se vyvíjel vztah Holic k Holubovi. Holubův druhý život v Holicích je zajímavý. Touto prací bych chtěla tematiku ucelit a zpřehlednit, aby se téma stalo atraktivním nejen pro obyvatele Holic.

Práci jsem rozdělila do dvou nestejně dlouhých částí. V první části, té kratší, jsem se zaměřila nejdříve na Emila Holuba a zpracovala jsem jeho krátký životopis. Stejně tak jsem se věnovala historii města Holic. Obě tyto části jsou, dle mého názoru, důležité pro následující kontext práce.

Druhá část práce je jejím vlastním jádrem. Snažila jsem se popsat historii všeho, co v Holicích s Emilem Holubem souviselo. Nejvíce pozornosti jsem věnovala Památníku Dr. Emila Holuba, tedy muzeu. Dále jsem se zabývala pomníkem Holuba, pamětními deskami a bustou. Sledovala jsem i instituce, které ve městě nesou Holubovo jméno. Dále jsou zmíněny pocty udělené Holubovi i jeho paní. V samém závěru jsem téma otočila a zabývala jsem se Holubovým vztahem k Holicím. Vždyť díky štědrosti Emila Holuba i paní Holubové mohlo v Holicích vzniknout jejich muzeum.

1.1 Prameny

K tomuto tématu je více primárních než sekundárních pramenů. K první části práce jsem sháněla prameny z různých zdrojů. Pro zpracování životopisu Emila Holuba jsem kromě sekundární literatury použila i informace získané v Archívu Univerzity Karlovy, Archívu Národního muzea a také v samotném Holubově muzeu v Holicích. Navštívila jsem také Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur, kde mi také byly poskytnuty nějaké informace. První zmínka o Holicích pochází ze 14. století a našla jsem ji v edici *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae IV*.

Druhá část práce stojí většinou na informacích získaných v archívu Afrického muzea Dr. Emila Holuba v Holicích. Ten disponuje rozsáhlým fondem o cestovatelovi. Doplnila jsem informace ze Státního okresního archívu v Pardubicích, kde je uložena veškerá dokumentace týkající se města Holice, včetně kronik města. Holické kroniky druhé poloviny 20. století jsou velmi silně poznamenány dobou, ve které vznikaly. Jejich pročitání nebylo jednoduchou záležitostí. Nad některými informacemi se šlo pousmát, jindy jsem nevěřila vlastním očím.

Než byly dokumenty přesunuty do archívu v Pardubicích, nacházely se v budově radnice, která stála na náměstí. Holice byly na konci druhé světové války bombardovány. Místní radnice byla zasažena a následně vyhořela.¹ Většinu dokumentů, které tam byly uloženy, se nepodařilo zachránit, proto se některé informace, hlavně z doby dřívější, tedy před narozením Emila Holuba, nedají dohledat. Nicméně ne všechno bylo v té době uloženo na radnici, proto se část dokumentů zachovala.

¹ HLADÍK, P., KMENT, M., *Holice, Historický lexikon 1336 – 2002*. Holice 2002, s. 48.

1.2 literatura

Životopis Emila Holuba byl zpracován již nesčetněkrát. Hlavně jsem vycházela z knihy, která vyšla v roce 2013. PhDr. Martin Šámal napsal knihu *Emil Holub: cestovatel, etnograf, sběratel*, která bude těžko kdy překonaná.

O Holicích neexistuje žádná aktuální kniha, která by mapovala jejich historii. Vycházela jsem tedy z knihy Augusta Sedláčka *Místopisný slovník historický království českého*. Také jsem hodně čerpala z knihy *Holice: obraz vývoje a současnosti*, která však vyšla již v roce 1911. Jejimi autory jsou Antonín Šafařík a Otokar Pospíšil.

Mnoho cenných informací jsem také našla v knihách Mgr. Pavla Hladíka. Ten je obyvatelem Holic, někdejší starosta, vystudovaný historik a hlavně člověk zajímavý se o kulturní a každodenní chod města. Mimo jiné kronikář města Holic. Sepsal například knihy: *Africké muzeum Dr. Emila Holuba*, *Holice a obrazový průvodce minulostí a současností města*. A je také spoluautorem knihy *Holice, Historický lexikon 1336 – 2002*.

2 MĚSTO HOLICE A EMIL HOLUB

2.1 Holice

2.1.1 Historie

Holice se v písemných pramenech poprvé objevily v roce 1336. V listině z 9. dubna král Jan Lucemburský prodal městečko a tvrz Chvojno². Novými majiteli se stali vyšehradský probošt Perthold, Jindřich a Jan, páni z Lipé. Obchod byl uzavřen za 2 000 kop pražských grošů.³ Holice, tehdy ještě jako osada Ekleinsdorf,⁴ byly také předmětem tohoto obchodu. Kromě dnešních Holic získali i další obce, a to: Běleč nad Orlicí („Inferius Welicz et Superius Welicz“)⁵, Albrechtice nad Orlicí („Albrechsdorf“)⁶, Hoděšovice („Hodischowicz“)⁷, Štěpánovsko („Czepanobzk“)⁸, Ostřetín („Tizmansdorf“)⁹, Ředice („Hermansdorf“)¹⁰ a Roveň („Walthersdorf“).¹¹

V dalším období nenajdeme mnoho zmínek o vývoji Holic. Asi roku 1340 celé chvojnovské panství získal Jindřich z Lichtenburka, spolu se svými syny Václavem a Čeňkem.¹² Dalšími majiteli panství byli páni ze Šternberka. Od roku 1358 byl Jan ze Šternberka pánem na Chvojně a Chlumci. Jeho bratr Smil od 5. února 1382 užíval přízvisko „z Holic“.¹³ Dále zde sídlili potomci Šternberků, kteří si nechávali říkat „Holičtí“.¹⁴ Během husitských válek zaniká tvrz na Chvojně a Holice se staly, jakožto městečko, centrem panství. Majitel panství Smil Holický

² Obec od Holic vzdálená přibližně 4 km.

³ Listina ze dne 9. dubna 1336. *RBM. IV.* Praha 1892, s. 114.

⁴ PROFOUS, A. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny.* Praha 1954, sv. I., s. 668.

⁵ Týž, s. 48-49.

⁶ Týž, s. 8.

⁷ Týž, s. 652.

⁸ PROFOUS, A., SVOBODA, J. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny.* Praha 1957, sv. IV, s. 297.

⁹ PROFOUS, A. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny.* Praha 1951, sv. III., s. 296.

¹⁰ Týž, s. 550.

¹¹ PROFOUS, A. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny.* Praha 1951, sv. III., s. 595.

¹² HLADÍK, P., KMENT, M., *Holice, Historický lexikon 1336 – 2002.* Holice 2002, s. 6.

¹³ ŠAFAŘÍK A., POSPÍŠIL, O., *Holice: obraz vývoje a současnosti.* Holice 1911, s. 26.

¹⁴ HLADÍK, P., KMENT, M., *Holice, Historický lexikon 1336 – 2002.* Holice 2002, s. 6.

podepsal 6. 7. 1415 protest proti upálení Mistra Jana Husa.¹⁵ Smil patřil k přední husitské šlechtě. Roku 1429 byl však blízko Albrechtic zavražděn.¹⁶

O Smilově matce Markétě ze Šternberka se dodnes traduje pověst. Markéta byla velmi dlouho nemocná. Jednou se jí zjevila Panna Marie a řekla jí, ať se vypraví k lesnímu pramenu „pod Javorem“ u Ostřetína a vykoupe se v něm. Markéta tak učinila a zázračně se uzdravila. Na počest Panny Marie tam pak nechala vystavět kamenné lázně se sochou Panny Marie ve výklenku. V roce 1645 lázně rozbořilo a sošku ukradlo švédské vojsko vracující se z Moravy do Čech.¹⁷

Markéta měla 2 syny – Smila a Aleše. Druhý jmenovaný sídlil na panství až do své smrti v roce 1455. Komu bylo panství, tehdy již bez Chvojna, prodáno, není známo.¹⁸

Roku 1481 koupil holické panství Neptalim z Frimburka. Neptalim pocházel z jihozápadních Čech. Období panování Neptalima na panství bylo obdobím rozkvětu a všeobecné spokojenosti. Obyvatelstvo bylo zbaveno daní a roboty. Město a obyvatelé obdrželi řadu výsad, jako například várečné právo a poplužní dvůr.¹⁹ Ve městě nechal postavit pivovar, radnici, obecní lázně a okolo města nechal postavit ohradu, do níž vedly 2 brány – jedna od Hradce Králové a druhá do Vysokého Mýta.²⁰ Od dob panování Neptalima mají Holice městský znak.²¹ Dnešní podoba znaku se od toho původního liší pouze drobnostmi.

Známa je také pověst o Neptalimovi, která vypráví, jak Holičtí k privilegiím přišli. Neptalim byl dobrý a statečný muž. Po smrti svého rybnického Váši ponechal jeho dceři Johaně chatrč na břehu rybníka Mořánku, k tomu ji ještě přidal kus půdy. Johana se líbila panskému hajnému Daňkovi holickému. Zahleděl se do ní i samotný Neptalim. Ten však měl krátce před svatbou s pannou Blaženou, dcerou rytíře Bartoně z Uherska. Neptalim často navštěvoval Johanu, což zjistil Daněk a hodlal se pomstít. Vyzradil vše holickým poddaným. Ti, na Daňkovo naléhání, vtrhli k Neptalimovi a pod pohrůžkou zemského soudu ho nechali podepsat nové

¹⁵ PALEČEK, J. *Malá kronika Pardubicka do konce 19. století*. Pardubice 2007, s. 15.

¹⁶ ŠAFAŘÍK A., POSPÍŠIL, O., *Holice: obraz vývoje a současnosti*. Holice 1911, s. 27

¹⁷ Tamtéž, s. 27.

¹⁸ SEDLÁČEK, A. *Místopisný slovník historický království českého*. Praha 1998, s. 230.

¹⁹ ŠAFAŘÍK A., POSPÍŠIL, O., *Holice: obraz vývoje a současnosti*. Holice 1911, s. 31-32.

²⁰ HLADÍK, P., KMENT, M., *Holice, Historický lexikon 1336 – 2002*. Holice 2002, s. 7.

²¹ ŠAFAŘÍK A., POSPÍŠIL, O., *Holice: obraz vývoje a současnosti*. Holice 1911, s. 32.

výsady. Holičtí tak byli zbaveni roboty a daní, přisouzeno jim bylo várečné právo a další výhody. To však Daňkovi jako pomsta nestačilo. Sledoval Neptalima, který měl den před svatbou. Na honu ho vyzval na souboj. Ze vzdálenosti 30 kroků na sebe vystřelili šípy. Neptalim byl smrtelně raněn. Nechal se odvést do Hradce a zavolal si k sobě holické měšťany. Chtěl jim udělit další výsady. Ti se však báli Neptalima navštívit, a proto, když se přeci jen odhodlali, byl již jejich pán mrtvý. Johana zemřela krátký čas na to, Daňek skončil zármutkem nad její smrtí.²²

Po Neptalimově smrti v roce 1493 přešlo panství na Hynka Bradleckého z Mečkova. Ten udělil Holicím další privilegia, jedním z nich bylo právo odúmrtí. Nově tedy majetek po zemřelém bez dědiců přecházel na město, ne na majitele panství.²³ Hynek prodal panství 17. prosince 1507 Vilémovi z Pernštejna za 2500 kop pražských grošů.²⁴

Za vlády Pernštejnů byly Holice připojeny k pardubickému panství. Tak tomu bylo až do poloviny 19. století. Tvrz, na které dříve sídlili holičtí páni, pustla a nakonec se rozpadla úplně. Pernštejnové však byli nuceni celé své panství prodat, kvůli vysokým dluhům. Proto ho roku 1560 koupil císař a český král Ferdinand I. pro svého syna Maxmiliána. Od té doby bylo panství císařským majetkem.²⁵

Během třicetileté války byly Holice značně poničeny. V lednu 1620 prošlo Holicemi vojsko knížete Jana Jiřího Krnovského.²⁶ Ke konci války byly Holice dvakrát obléhány Švédy. Poprvé v roce 1640, kdy Švédové vyrabovali faru, kostel, většinu domů a nevyhnuli se ani hřbitovu. V říjnu 1645 táhl z Moravy na Čechy švédský generál Lennart Torstenson. Chtěl dobýt blízké Pardubice, což se mu nepovedlo, a proto se otočil a táhl na Sezemice a Holice. Obě místa byla vypálena a zničena.²⁷ Dlouhé roky trvalo, než se Holice vzpamatovaly z následků třicetileté války.

²² ŠAFARÍK A., POSPÍŠIL, O., *Holice: obraz vývoje a současnosti*. Holice 1911, s. 35.

²³ HLADÍK, P., KMENT, M., *Holice, Historický lexikon 1336 – 2002*. Holice 2002, s. 7.

²⁴ ŠAFARÍK A., POSPÍŠIL, O., *Holice: obraz vývoje a současnosti*. Holice 1911, s. 36-37.

²⁵ Tamtéž, s. 42-43.

²⁶ HLADÍK, P., KMENT, M., *Holice, Historický lexikon 1336 – 2002*. Holice 2002, s. 8.

²⁷ ŠAFARÍK A., POSPÍŠIL, O., *Holice: obraz vývoje a současnosti*. Holice 1911, s. 45.

Představitelé města prosili roku 1680 císaře Leopolda I. o udělení práva konání tří výročních trhů. Ten jim vyhověl a od 4. srpna se na náměstí konaly trhy na dobytek. Každou sobotu se navíc konal trh na obilí a jiné prodejní věci.²⁸

Během válek o španělské dědictví 1701 – 1705 prošly Holicemi pluky mnohých armád.²⁹ Holičtí byli nuceni vojáky ubytovávat a živit, vše na vlastní náklady. Roku 1741 se zde na pár dní utábořilo pruské vojsko. Další jednotky procházely městem až do roku 1746.³⁰ Během sedmileté války byly Holice opět průchozím městem. Ke srážce rakouské a pruské armády v blízkosti Holic došlo v roce 1758. Pruské vojsko vyrabovalo město, poté co jej uvolnila přecházející rakouská armáda. Pruský král Fridrich II. Veliký prý údajně přenocoval v Holicích ve staré poště.³¹ Císař Josef II. často projížděl Holicemi při cestách z Hradce Králové do Josefova.³²

V podvečer 3. července 1866 přes město prchala ustupující rakouská armáda, která byla poražena v bitvě u Hradce Králové. Vůdce rakouských vojsk Ludvík Benedek se svým štábem se utábořil na náměstí v hotelu U krále Jiřího.³³

Na počátku 20. století byla zavedena první autobusová linka v Čechách. Její provoz byl zahájen 13. května 1908 a autobusy jezdily na trase Pardubice – Holice. Pravidelná přeprava osob i zásilek byla započata následující den.³⁴

Na počátku první světové války se museli všichni holičtí muži mladší 37 let dostavit ke svým plukům ve Vysokém Mýtě. Na konci července 1914 proběhlo zabavení koní a poštovních autobusů. Později byli povoláni i muži mladší 42 let.³⁵

Velkou poctou byla pro Holice návštěva tehdejšího Československého prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka. 24. září 1922 navštívil kromě Holic ještě Pardubice, Dašice, Roveň a Dobříkov.³⁶ Holice se na tuto událost dlouho připravovaly. Prezident zde byl nadšeně vítán. Před budovou sokolovny pronesl

²⁸ HLADÍK, P., KMENT, M., *Holice, Historický lexikon 1336 – 2002*. Holice 2002, s. 10.

²⁹ ŠAFARÍK A., POSPÍŠIL, O., *Holice: obraz vývoje a současnosti*. Holice 1911, s. 49.

³⁰ HLADÍK, P., KMENT, M., *Holice, Historický lexikon 1336 – 2002*. Holice 2002, s. 11.

³¹ Tamtéž, s. 11.

³² Tamtéž, s. 12.

³³ Tamtéž, s. 18.

³⁴ Tamtéž, s. 27.

³⁵ Tamtéž, s. 30.

³⁶ SOA Pardubice, Městský úřad Holice 1618 – 1948, Kronika města Holic 1924 – 1948, sign. 488, kn. 484, s. 77.

dokonce projev. Masaryk navštívil Holice ještě jednou, a to 24. května 1929.³⁷ Zastavil se zde po návštěvě ministerského předsedy Františka Udržala, který pocházel z blízké Rovně. Na památku Masarykovy první návštěvy a proneseného projevu byl v Holicích odhalen pomník. Ten se nachází před budovou jedné z holických základních škol. Pomník byl odhalen 27. března 2003 tehdejším prezidentem republiky Václavem Klausem.³⁸

Při částečné mobilizaci v květnu 1938 bylo z Holic povoláno 92 mužů, při celkové mobilizaci byli odváženi koně, automobily a motocykly.³⁹ Za druhé světové války byly lesy okolo Holic plné partyzánů. Zde působila odnož partyzánské skupiny z Železných hor. Z ruských zajatců, kteří utekli z transportů smrti, a místních obyvatel zde byla sestavena partyzánská skupina pod názvem 5. oddíl Brigády Mistra Jana Husa.⁴⁰ Tato skupina zaznamenávala výrazné úspěchy na konci války a významně se podílela na holickém povstání v květnu 1945. 5. května do Holic přišla zpráva o povstání v Praze. Lidé si rozebrali zbraně, které vzali z odstavených německých vagonů a snažili se dobýt Hirschovu továrnu, ve které měli Němci posádku.⁴¹ Holičtí obyvatelé houževnatě bránili vstupu německých kolon do města. Holice byly na trase z Moravy na Prahu, kde se v té době bojovalo, a Němci žádali o posily. 6. května odpoledne začali Němci bombardovat Holice. Holickým se však nepodařilo udržet pozice a Němci vnikli do města. Během povstání bylo město bombardováno⁴², Němci vyrabováno a každý, kdo se jim ještě pokusil postavit, zavražděn. Počet obětí povstání se vyšplhal na 58.⁴³ 8 a 9. května Němci narychlo opustili město. Den poté přijely do města první jednotky Rudé armády.⁴⁴ Následovala dlouhá doba, kdy se Holice vzpamatovávaly z hrůz války a obyvatelé se snažili znovu se postavit na nohy.

Od té doby se v Holicích nic historicky významného nestalo. Dějiny Holic se odvíjely a jdou souběžně s dějinami Československa, posléze České republiky, a nijak zvlášť nevybočují.

³⁷ SOA Pardubice, Městský úřad Holice 1618 – 1948, Kronika města Holic 1924 – 1948, sign. 488, kn. 484, s. 137.

³⁸ HLADÍK, P. *Holice: obrazový průvodce minulostí a současností města*. Holice 2014, s. 61.

³⁹ HLADÍK, P., KMENT, M., *Holice, Historický lexikon 1336 – 2002*. Holice 2002, s. 43.

⁴⁰ FALTYSOVÁ, H. *Holický odboj za druhé světové války*. Pardubice 2012, s. 55.

⁴¹ Tamtéž, s. 63 – 64.

⁴² Zničena byla radnice na náměstí a mnoho dalších menších budov.

⁴³ HLADÍK, P., KMENT, M., *Holice, Historický lexikon 1336 – 2002*. Holice 2002, s. 48.

⁴⁴ Tamtéž, s. 49.

2.1.2 Současnost

Nevelké město Holice se nachází v centrální části východních Čech. Leží přibližně 16 km východně od Pardubic a necelých 20 km jihovýchodně od Hradce Králové. Dnes zde žije okolo 6 500 obyvatel. Holice se skládají ze 7 místních částí, kterými jsou: Holice, Staré Holice, Podhráz, Kamenec, Koudelka, Roveňsko a Podlesí. Město lemují hlavní silniční tah z Hradce Králové na Brno. V Holicích se nacházejí 3 mateřské školy, 2 školy základní, ZUŠ Karla Malicha Holice, Střední škola automobilní Holice a Gymnázium Dr. Emila Holuba Holice.

Největší dominantou Holic je barokní kostel sv. Martina. Původně se zde nalézal gotický kostel. Dnešní barokní podobu získal kostel při přestavbě v letech 1736 – 1739. Architektem byl T. Haffenecker.⁴⁵

2.1.3 Původ jména města

Původ jména města není zcela jasný. Existuje více možných variant.

Jedna z nich sahá až do dávných dob. V prvopočátcích osídlení naší země zde byl hustý a hluboký hvozd, který sahal od Albrechtic až k řece Loučné. Čeští králové se zasazovali o stále větší zalidnění země, a proto nechávali kácet lesy, aby se v nich noví osadníci mohli usazovat. Je pravděpodobné, že k něčemu takovému došlo i v oblasti okolo dnešních Holic. Od slov „mýtina-holina“ dostala osada jméno „Holic“. V starších pramenech se také často objevuje německé označení „Ekleinsdorf“ nebo latinské „Eklinivilla“.⁴⁶

Další z teorií vysvětluje jméno města ze slovního spojení „ves lidí Hólových“, uváděno také jako „Hůlových“. Jedna z dalších možností ukazuje na původ slova od odznačení „ves náležející Holému“.⁴⁷

Dodnes není zcela jasné, která z možností opravdu stojí za vznikem jména tohoto města.

⁴⁵ POCHÉ, E. a kol. *Umělecké památky Čech*. Vyd.1. A – J. Praha 1977, s. 393.

⁴⁶ ŠAFAŘÍK A., POSPÍŠIL, O., *Holice: obraz vývoje a současnosti*. Holice 1911, s. 23.

⁴⁷ PROFOUS, A. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny*. Praha 1954, sv. I., s. 668.

2.2 Emil Holub

Mezi holickými rodáky nalezneme několik zvučných a známých jmen. Připomeňme si například herce a režiséra Jana Kačera, akademického sochaře a řezbáře Josefa Malejovského, herce a režiséra Václava Lohniského a basketbalistu Jiřího Welsche.⁴⁸ Bezesporu nejznámějším holickým rodákem je cestovatel Dr. Emil Holub. Holub byl cestovatel, objevitel, etnograf a sběratel.

2.2.1 Mládí

Holubovými rodiči byli František Josef Holub a Anna, rozená Ebertová. 12. května 1839 se z Prahy přestěhovali do Holic.⁴⁹ František Holub tam dostal práci městského lékaře. S manželkou dostali k užívání úřednický byt, který se nacházel v budově tehdejší radnice.⁵⁰ Dlouhou dobu byli manželé Holubovi bezdětní. Vytoužené dítě se jim narodilo 27. října 1845. Dceru pojmenovali Terezie Johanna Carolina. Ta však zemřela v červenci 1846.⁵¹ Po roce a třech měsících od smrti dcery se Holubovým narodil syn, budoucí cestovatel Emil Holub.

Ten se narodil 7. října 1847 a dostal jméno Emilian Karel Jan.⁵² Krátce po jeho narození rodina opustila byt na radnici a přestěhovala se do domu, který František Holub koupil. Po roce 1848 se zhoršilo postavení Františka Holuba coby městského lékaře. Po dlouhých peripetiích byl nakonec ze své funkce v květnu 1851 odvolán.⁵³ Roku 1857 přijal místo panského lékaře v Pátku u Loun.⁵⁴ Rodina se přestěhovala do dnešních severozápadních Čech.

V Holicích prožil Emil Holub prvních 10 let svého života, na které vždy vzpomínal v dobrém. Chodil tam do obecné školy.⁵⁵ Byl velmi dobrým žákem. Roku 1857 zdejší školu opustil s výbornými výsledky.⁵⁶

⁴⁸ <http://www.holice.eu/> [online] 2014 [cit. 10. 11. 2014]

⁴⁹ ŠÁMAL, M. *Emil Holub: cestovatel, etnograf, sběratel*. Praha 2013, s. 16.

⁵⁰ Radnice vyhořela po bombardování na konci 2. světové války. Posléze byla stržena. Dnešní budova radnice stojí o pár desítek metrů severněji.

⁵¹ ŠÁMAL, M. *Emil Holub: cestovatel, etnograf, sběratel*. Praha 2013, s. 18.

⁵² Rodný list dr. Emila Holuba <http://muzeum.kd.holice.cz/> [online] 2014 [cit. 24. 11. 2014]

⁵³ ŠÁMAL, M. *Emil Holub: cestovatel, etnograf, sběratel*. Praha 2013, s. 20.

⁵⁴ Týž, s. 24.

⁵⁵ Tehdy jedinou školou byla ta na Starých Holicích. Dnes tato budova slouží jako školka.

⁵⁶ ŠÁMAL, M. *Emil Holub: cestovatel, etnograf, sběratel*. Praha 2013, s. 26.

2.2.2 Studia

Od roku 1857 navštěvoval německé c. k. Malostranské gymnázium v Praze.⁵⁷ Tam však zaostával ve většině předmětů, hlavně v němčině. Na konci školního roku propadl ze dvou předmětů a ročník musel opakovat. I kvůli vysokým nákladům na studium, ubytování, šacení a živení se přestěhoval do Žatce. Zde bydlel u známých a přátel rodiny. Tady také opakoval první ročník gymnázia. Nakonec v Žatci úspěšně odmaturoval.⁵⁸

Po vzoru svého otce začal po maturitě studovat medicínu na Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze. Studia zahájil v roce 1866.⁵⁹ Náklady na studium byly vysoké. Otec mu posílal tolik peněz, kolik mohl, vypomáhali příbuzní, přátelé a žil také ze stipendia, které získal.⁶⁰ Během studií se seznámil s Bertou Novákovou. Později se s ní, se souhlasem rodičů, zasnoubil.⁶¹ Promoval 24. února 1872.⁶²

Za svých studií v Praze se seznámil s Vojtou Náprstkem, s nímž ho pojilo celoživotní přátelství.⁶³ Po dokončení studií mu byla nabízena místa, která by mu zajistila slušné živobytí. To však Holub odmítal. Věnoval se geologickým studiím. V okolí Pátku podnikal výpravy, sbíral hmyz, horniny a další předměty.⁶⁴ Tím se připravoval na výpravu do Afriky, která byla už dlouho jeho snem. Často proto četl cestopisy, nejvíce byl ovlivněn Davidem Livingstonem.⁶⁵

David Livingstone byl jedním z nejvýznamnějších afrických cestovatelů 19. století. Byl to skotský lékař a misionář. Prozkoumal poušť Kalahari, objevil jezero Njasa⁶⁶ a probádal velkou část jižní Afriky. Jako první spatřil na vlastní oči v listopadu 1855 Viktoriiny vodopády. V květnu 1873 v Africe zemřel.⁶⁷

⁵⁷ ŠÁMAL, M. *Emil Holub: cestovatel, etnograf, sběratel*. Praha 2013, s. 27.

⁵⁸ Týž, s. 29-30.

⁵⁹ Archiv Univerzity Karlovy v Praze, *Katalogy posluchačů Karlo-Ferdinandovy univerzity 1752/3 – 1882 (1892)*, Hlavní katalog posluchačů medicíny ZS 1866/7, inv. č. 337, karton 107, s. 26.

⁶⁰ ŠÁMAL, M. *Emil Holub: cestovatel, etnograf, sběratel*. Praha 2013, s. 35-38.

⁶¹ Týž. 59.

⁶² Týž, s. 44.

⁶³ Týž, s. 91.

⁶⁴ BAUŠE, B. *Život a cesty Dra. Emila Holuba*. Praha 1907, s. 12.

⁶⁵ ŠAFARÍK A., POSPÍŠIL, O., *Holice: obraz vývoje a současnosti*. Holice 1911, s. 227.

⁶⁶ Toto jezero je dnes nazýváno Malawi.

⁶⁷ BOROVIČKA, M. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Cestovatelství. Praha 2010, s. 378 – 379.

2.2.3 První cesta do Afriky

Po nepříliš důkladných přípravách se vydal Emil Holub na svou první výpravu. Neměl ani jazykové základy, ani dostatek peněz. 18. května 1872 se v Praze rozloučil s rodinou a vydal se na cestu do Anglie. V Southamptonu se 25. května nalodil na parník Briton a vyplul směr jižní Afrika.⁶⁸ Po 36 denní cestě vystoupil v Port Elizabeth.⁶⁹ Zde zaplatil celní poplatek a zůstal absolutně bez peněz. Začal proto provozovat lékařskou praxi. Odtud záhy odešel a nakonec se usadil v Dutoitspanu.⁷⁰ Odkud podnikal své první výpravy.

18. února 1783 vyrazil na první výzkumnou cestu.⁷¹ Najal si tři průvodce, vůz a sebou vzal ještě pět psů a koní. Během této první cesty procházel územími domorodých kmenů, poznal část dnešní Jihoafrické republiky, například Wonderfonteinské jeskyně, a nasbíral velké množství rostlin, hmyzu a kůží zvířat.⁷² Z této výpravy se vrátil 7. dubna 1783.⁷³ Do Prahy poslal Holub 20 beden exponátů. Vojta Náprstek z nich připravil výstavu, která byla přístupná od 1. do 8. listopadu 1874. Vystavovalo se v zasedací síni Staroměstské radnice a výstava měla obrovský ohlas veřejnosti.⁷⁴

Na druhou výpravu se vydal 3. listopadu 1873. Společně s ním opustili Dutoitspan tři běloši, devět psů, koní a osm tahounů.⁷⁵ Procházel přes území kmene Barolongů, přes Mošaneng, území kmene Bakvenů do Šošongu, sídelního města kmene Bamangwatů.⁷⁶ Cestou zpět šli podél řeky Limpopo. Návrat byl o několik dní odložen, protože Holub se nakazil malárií a bylo nutné, aby chvíli odpočíval. Cesta dále pokračovala přes Linokan do Dutoitspanu, kam Holub dorazil 7. dubna 1874.⁷⁷

Třetí výprava vyrazila na svou cestu 2. března 1875. Spolu s dvěma průvodci putoval přes Linokan, Šošong a Panda Ma Tenku. Dále pokračoval k řece Zambezi. Od Maruckého náčelníka Sepopa získal povolení pohybovat se po jeho

⁶⁸ ŠÁMAL, M. *Emil Holub: cestovatel, etnograf, sběratel*. Praha 2013, s. 102.

⁶⁹ BAUŠE, B. *Život a cesty Dra. Emila Holuba*. Praha 1907, s. 18.

⁷⁰ Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. 11. sv. Praha 1998, s. 509.

⁷¹ ŠÁMAL, M. *Emil Holub: cestovatel, etnograf, sběratel*. Praha 2013, s. 133.

⁷² Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. 11. sv. Praha 1998, s. 509.

⁷³ ŠÁMAL, M. *Emil Holub: cestovatel, etnograf, sběratel*. Praha 2013, s. 138.

⁷⁴ Týž, s. 139.

⁷⁵ BAUŠE, B. *Život a cesty Dra. Emila Holuba*. Praha 1907, s. 39.

⁷⁶ ŠÁMAL, M. *Emil Holub: cestovatel, etnograf, sběratel*. Praha 2013, s. 150- 154.

⁷⁷ Týž, s. 159.

území a plavit se po Zambezi.⁷⁸ Před vyplutím ještě navštívil Viktoriiny vodopády. Při plavbě po Zambezi stíhaly výpravu jen problémy. Počasí jim nepřálo a Holub opět trpěl malárií.⁷⁹ Velkým problémem byly pro výpravu přeje. V nich se jedna z lodí převrhla a Holub přišel o deníky, sbírky a knihy. Krátký čas výprava ještě pokračovala. Holub, kvůli morálce výpravy a zdravotnímu stavu členů, svolil k předčasnému návratu. O návratu do Čech zatím neuvažoval. Byl velmi zadlužen, proto si otevřel lékařskou praxi, aby si vydělal peníze na umoření dluhů a na následnou cestu domů. 10. ledna 1877 byla v Kimberley otevřena výstava jeho sbírek.⁸⁰ I touto cestou se snažil získat peníze. Po získání potřebného obnosu se mohl vydat domů. Afriku opustil na parníku German 5. srpna 1879. Sebou vezl své rozsáhlé sbírky a také bečuánskou dívku Bellu.⁸¹ Do Prahy dorazil 17. října. Byl vítán nadšenými davy.

Na všech výpravách Holub sbíral přírodniny, psal si deníky a pečlivě zaznamenával vše, co viděl a zažil. Velmi podrobně se také věnoval mapování území, které navštívil.

Později vystavoval své sbírky v Praze (1879), ve Vídni (1880), poté velkou část svých sbírek rozdal muzeím, školám a ústavům.⁸² Často přednášel. Pouze čtyři roky strávil Holub v Čechách. Většinu času však plánoval další cestu do Afriky. Po návratu do vlasti se rozešel s Bertou a 2. listopadu 1883 se ve Vídni oženil s Rosou (Růženou) Hoffovou (18 let).⁸³

Své zážitky z první výpravy Holub sepsal do knihy *Sedm let v jižní Africe*. Knihu vydal v roce 1880. Jednalo se o dvoudílný ilustrovaný cestopis, který vyšel u nakladatele Jana Otty.⁸⁴

⁷⁸ ŠÁMAL, M. *Emil Holub: cestovatel, etnograf, sběratel*. Praha 2013, s. 178 – 183.

⁷⁹ Týž, s. 193.

⁸⁰ Týž, s. 203.

⁸¹ Týž, s. 208.

⁸² Ottův slovník naučný: *ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. 11. sv. Praha 1998, s. 509.

⁸³ Oddací list z 2. 11. 1883 <http://muzeum.kd.holice.cz/> [online] 2014 [cit. 24. 11. 2014]

⁸⁴ BOROVIČKA, M. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Cestovatelství. Praha 2010, s. 418.

2.2.4 Druhá cesta do Afriky

Na druhou výpravu se připravoval prakticky celé čtyři roky. Původně chtěl přejít černý kontinent od jihu k severu, od tohoto záměru však upustil. Nakonec se cílem výpravy stalo zkoumání řeky Zambezi, okolních jezer a pobřeží Indického oceánu.⁸⁵ Pečlivě si vybral 6 společníků, kteří s ním do Afriky odcestovali. Do Afriky s ním odjela i jeho mladá manželka. Výprava měla podporu panovnického dvora, dokonce měla oficiální název: „Rakousko-uherská africká výprava“.⁸⁶

Společně s výpravou do Afriky odplula i bečuánská dívka Bella, kterou Holub přivezl do Evropy, když se vracel ze své první výpravy. Holub si často najímal dětské pomocníky, protože jim mohl platit méně než dospělým lidem.⁸⁷ Jednou z dětských pomocnic byla i Bella. Bella měla otce, ten ji však velmi zanedbával, často se opíjel do nemoty. Po příjezdu do Prahy se Bella stala miláčkem Prahy. Byla živoucím exponátem na výstavách a lidé si ji velmi oblíbili. Díky Josefě Náprstkové se naučila částečně česky a německy.⁸⁸ Do Afriky se vrátit nechtěla. Holub však písemně slíbil, že ji do deseti let doveze zpět.⁸⁹ Tak se také stalo. S výpravou odjela do Afriky a v Boshofu byla předána paní, které náležela. Bella velmi naříkala, plakala a prosila, aby mohla s výpravou zůstat. To však Holub nedovolil. Posléze se dozvěděli, že po jejich odjezdu Bella utekla a hledala je.⁹⁰ Nikdy se s ní už nesetkali. O jejím dalším osudu nejsou žádné písemné doklady.

Odpluli 22. listopadu 1883 z Hamburku. V prosinci přistáli v Kapském Městě a hned se vydali k severu. V cestě jim stálo mnoho nástrah. Jejich tažný dobytek se otrávil jedovatými květinami a na území, kam se chystali, spolu bojovaly místní kmeny.⁹¹ Výprava postupovala přes Šošong do Panda Ma Tenky. Udělali si odbočku k Viktoriiným vodopádům, kde se tři členové výpravy nakazili malárií a Holub začal trpět revmatismem. Dva členové výpravy zemřeli a jeden,

⁸⁵ BOROVIČKA, M. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Cestovatelství. Praha 2010, s. 418.

⁸⁶ Týž, s. 419.

⁸⁷ ŠÁMAL, M. *Emil Holub: cestovatel, etnograf, sběratel*. Praha 2013, 208.

⁸⁸ Týž, s. 255.

⁸⁹ HOLUB, Emil. *Cesta do země Mašukulumbů*. Praha 1973, s. 18.

⁹⁰ Týž, s. 18.

⁹¹ BOROVIČKA, M. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Cestovatelství. Praha 2010, s. 419.

kvůli špatnému zdravotnímu stavu, byl poslán do Evropy.⁹² Pokračovali dále až k řece Zambezi, kterou překročili a dostali se na území kmene Mašukulumbů.

Mašukulumbové byli kmenem velmi obávaným a Holub byl před nimi často varován. Živili se hlavně pastevectvím. Příslušníci tohoto kmene se vyznačovali zvláštními účesy. Muži nosili vysoké účesy, které byly zpevněné lojem. Účesy vyžadovaly velké množství vlasů, proto používali vlasy poražených nepřítelů i svých žen. Ženy chodily holohlavé. Podle účesů se rozlišovala společenská hierarchie.⁹³

Mašukulumbové nedaleko Lusaky přepadli Holubův tábor. Jednoho člena výpravy zabili, tábor zničili a rozkradli.⁹⁴ Ztráty byly veliké. Výprava přišla o značnou část sbírek, deníků, záznamů a exponátů. Prakticky to znamenalo konec výpravy. Mašukulumbové výpravu pronásledovali, proto byl Holub nucen použít proti nim zbraně.⁹⁵ Vyčerpaný zbytek výpravy dorazil k řece Luenge, kterou překročil. Tím se dostali mimo nebezpečí, které jim stále hrozilo ze strany Mašukulumbů.⁹⁶

Naprosto vyčerpaní dorazili do Mo-Ponde, kde se však dlouho nezdrželi. Zde však získali nové boty, což znamenalo velkou úlevu a značné usnadnění cestování. Dále pokračovali přes Galulongu do Gazunguly, kde zbytek výpravy strávil více jak tři měsíce.⁹⁷ Nálada výpravy byla špatná, zdravotní stav členů nebyl o nic lepší. Velmi je trápila zimnice. V nejhorším stavu byla Holubova manželka Růžena. V jednu chvíli to dokonce vypadalo, že nepřežije.⁹⁸ Po sehnání potřebných zásob a vozu se výprava mohla konečně vydat na jih. Putovali přes Panda Ma Tenku, Šošong, Linokanu, Kimberley až do Kapského Města.⁹⁹ Tam výprava dorazila 20. července 1887. Holub uskutečnil dvě přednášky, uspořádal sbírky, které mu zbyly, a připravoval se na cestu do Evropy. Počet beden exponátů z druhé výpravy se vyšplhal na číslo 154.¹⁰⁰ Výprava odplula v září 1887 parníkem Tartar.¹⁰¹

⁹² ŠÁMAL, M. *Emil Holub: cestovatel, etnograf, sběratel*. Praha 2013, s. 294 – 296.

⁹³ Týž, s. 305.

⁹⁴ BOROVIČKA, M. *Velké dějiny země Koruny české*. Cestovatelství. Praha 2010, s. 420.

⁹⁵ ŠÁMAL, M. *Emil Holub: cestovatel, etnograf, sběratel*. Praha 2013, s. 315.

⁹⁶ BAUŠE, B. *Život a cesty Dra. Emila Holuba*. Praha 1907, s. 167.

⁹⁷ ŠÁMAL, M. *Emil Holub: cestovatel, etnograf, sběratel*. Praha 2013, s. 324.

⁹⁸ Týž, s. 325.

⁹⁹ Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. 11. sv. Praha 1998, s. 510.

¹⁰⁰ ŠÁMAL, M. *Emil Holub: cestovatel, etnograf, sběratel*. Praha 2013, s. 331.

¹⁰¹ Týž, s. 331.

2.2.5 Po návratu z Afriky

Parník připlul do Southamptonu, odkud vyrazili zbylí členové výpravy do Prahy a dále do Vídně. Hned po návratu do Vídně začal Holub připravovat další výstavu. Přípravy však provázelo mnoho komplikací. Největším problémem bylo financování. Holub neměl dost peněz, proto za čtyři roky uskutečnil 375 přednášek.¹⁰² Tak se snažil získávat prostředky. Pomohly mu také finanční dary, které ovšem zdaleka nestačily. Výstava byla otevřena od 16. května do 15. listopadu 1891.¹⁰³ Vidělo ji přes 175 000 návštěvníků, přesto skončila finančním nezdarem a Holub byl velmi zklamán.¹⁰⁴ Výstava byla posléze přesunuta do Prahy. Tam byla otevřena 30. dubna 1892. Konala se v Průmyslovém paláci a přilehlých budovách. Výstava skončila 18. února 1893.¹⁰⁵

Po návratu z druhé výpravy sepsal další knihu. *Cesta do země Mašukulumbů* vyšla roku 1889 znovu pod záštitou nakladatele Jana Otty.¹⁰⁶

Do Ameriky byl Holub pozván v roce 1893 významným americkým antropologem Franzem Boasem.¹⁰⁷ Nabídku nadšeně přijal, do Ameriky však z finančních důvodů neodcestoval. Cesta se uskutečnila až v listopadu roku 1894. Pozvání do Ameriky Holub a manželkou přijali od prezidenta National Geographic Society¹⁰⁸ Garniera G. Hubbarda.¹⁰⁹ Již pár dní po příjezdu do Washingtonu Holub přednášel. Přednášel také v New Yorku, Chicagu, a dokonce i v Connecticutu na Yaleově univerzitě.¹¹⁰ Často navštěvoval města, ve kterých žili krajané. Zde také nacházel levné ubytování. I díky tomu mohl několik přednášek uskutečnit v češtině. Holubovi v Americe strávili pět měsíců. Do Vídně se vrátili 22. dubna 1895.¹¹¹

Již před cestou do Ameriky Holub přemýšlel o třetí výpravě do Afriky. Zatím se však nejvíce soustředil na přednášky, které pro něho představovaly

¹⁰² ŠÁMAL, M. *Emil Holub: cestovatel, etnograf, sběratel*. Praha 2013, s. 335.

¹⁰³ Týž, s. 339 – 340.

¹⁰⁴ Týž, s. 340.

¹⁰⁵ Týž, s. 346 – 351.

¹⁰⁶ ŠAFAŘÍK A., POSPÍŠIL, O., *Holice: obraz vývoje a současnosti*. Holice 1911, s. 227.

¹⁰⁷ ŠÁMAL, M. *Emil Holub: cestovatel, etnograf, sběratel*. Praha 2013, s. 372.

¹⁰⁸ Americká zeměpisná společnost

¹⁰⁹ ŠÁMAL, M. *Emil Holub: cestovatel, etnograf, sběratel*. Praha 2013, s. 376.

¹¹⁰ Týž, s. 377.

¹¹¹ Týž, s. 380.

prakticky jediný zdroj příjmů.¹¹² Jeho zdravotní stav se stále zhoršoval. Později již sám věděl, že do Afriky už nikdy nepodívá.

2.2.6 Museum Království českého

Po návratu z první cesty věnoval větší množství exponátů ze svých sbírek Museu Království českého. Jednalo se konkrétně o 219 kusů přírodnin. Byla mezi nimi preparovaná zvířata, zvířata uschovaná v lihových lahvích, ptačí kůže a zkameněliny.¹¹³

Několik let po návratu z druhé africké výpravy požádalo Museum Království českého Holuba, aby rozšířil sbírky této instituce. V únoru 1894 Holub věnoval Museu část svých preparovaných přírodovědeckých sbírek. Zaplatil dokonce sám dopravu sbírek do Prahy.¹¹⁴ Nezůstalo pouze u jediného daru. Na podzim téhož roku věnoval Museu středoafriickou cibetku a po návratu z Ameriky ještě sbírku jihoafrických brouků a plodů.¹¹⁵

Později chtěl Holub věnovat své sbírky jako celek Museu Království českého. Tehdejší správce sbírek prof. Antonín Frič Holubovu nabídku odmítl.¹¹⁶ To Holub nečekal. Prakticky až do své smrti rozdával své sbírky školám, muzeím a nejrůznějším institucím. Jeho sbírky skončily v mnoha zemích, některé exponáty dokonce v Americe.

Po Holubově smrti poslala Správa Musea Království českého kondolenční telegram vdově po Emilu Holubovi do Vídně.¹¹⁷ 22. března 1902 kontaktoval Museum právní zástupce paní Holubové Dr. J. Lench. Nabízel k odkoupení některé předměty z Holubových sbírek.¹¹⁸ Museum však nabídku odmítlo s odůvodněním, že všechny předměty, o které mělo zájem, již má. Buď je již odkoupilo, nebo je dostalo darem od cestovatele.¹¹⁹

¹¹² BOROVIČKA, M. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Cestovatelství. Praha 2010, s. 421.

¹¹³ ANM, Registratury Národního muzea, č. kart. 30, inv. č. 296.

¹¹⁴ ANM, Registratury Národního muzea, č. kart. 40, inv. č. 122.

¹¹⁵ ANM, Registratury Národního muzea, č. kart. 41, inv. č. 1012.

¹¹⁶ BOROVIČKA, M. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Cestovatelství. Praha 2010, s. 420.

¹¹⁷ ANM, Registratury Národního muzea, č. kart. 57, inv. č. 146.

¹¹⁸ ANM, Registratury Národního muzea, č. kart. 57, inv. č. 327.

¹¹⁹ ANM, Registratury Národního muzea, č. kart. 57, inv. č. 355.

2.2.7 Poslední roky života

V polovině roku 1895 oslepl Holub na pravé oko. Krátce na to podstoupil operaci, která byla následkem zranění z jedné africké výpravy.¹²⁰ Zdravotní stav byl horší a horší. Posléze byl upoután na lůžko. Od této doby se věnoval filatelii.¹²¹ Přednášel jen sporadicky. Tím přišel o příjmy a Holubovi nadále žili ve velmi skromných poměrech. V srpnu 1901 navštívil Holub naposledy Prahu. Od 16. srpna byl Holub upoután na lůžko, ze kterého již nevstal. Trpěl velikými bolestmi.¹²² O tíživé rodinné situaci se dozvěděl i císař, který mu v lednu 1902 přislíbil doživotní rentu 5000 zlatých.¹²³ Z této podpory žil jen necelé dva měsíce. Emil Holub zemřel 21. února 1902.¹²⁴ Bylo mu 54 let. Jeho ostatky byly vystaveny ve vídeňské Rotundě. 24. února se konal pohřeb a Holub byl pochován na vídeňském centrálním hřbitově.¹²⁵ 11. června 1904 byl na místě jeho posledního odpočinku odhalen pomník, který nechali vybudovat Holubovi přátelé. Částkou 2000 zlatých přispěl dokonce sám císař František Josef I.¹²⁶

Manželce Růženě bylo v době Holubova úmrtí 37 let a nikdy se už nevdala. Později se přestěhovala na předměstí Vídně, kde přečkala i druhou světovou válku. Skrývala u sebe věci svých židovských přátel, kteří si je však nikdy nepřišli vyzvednout. Svého muže přežila o 54 let. Zemřela 18. září 1958 ve věku 93 let. Pochována byla po boku svého muže.¹²⁷

¹²⁰ ŠÁMAL, M. *Emil Holub: cestovatel, etnograf, sběratel*. Praha 2013, s. 390.

¹²¹ Týž, s. 392.

¹²² ŽELÍZKO, J. V. *Život a utrpení afrického cestovatele dra E. Holuba v posledních dopisech (1897-1902)*. Smíchov 1922, s. 92.

¹²³ ŠÁMAL, M. *Emil Holub: cestovatel, etnograf, sběratel*. Praha 2013, s. 398.

¹²⁴ Úmrtní list z 24. února 1902 <http://muzeum.kd.holice.cz/> [online] 2014 [cit. 24. 11. 2014]

¹²⁵ ŠÁMAL, M. *Emil Holub: cestovatel, etnograf, sběratel*. Praha 2013, s. 400.

¹²⁶ BAUŠE, B. *Život a cesty Dra. Emila Holuba*. Praha 1907, s. 191.

¹²⁷ ŠÁMAL, M. *Emil Holub: cestovatel, etnograf, sběratel*. Praha 2013, s. 401 – 403.

2.2.8 Velké dobrodružství

Tak zní název filmu z roku 1952. Děj filmu začíná v Praze krátce po Holubově návratu z první cesty do Afriky. Muzeum Království českého jedná o osudu Holubových sbírek. Praha odmítá sbírky vystavovat, načež Holub odjíždí do Vídně, kde otevírá výstavu. Zde se seznámí s Růženou Hofovou, která se záhy stane jeho ženou. Společně s šesti dalšími pomocníky odjíždějí na druhou výpravu do Afriky. Narážejí na odpor britské koloniální vlády, která nechce do země nikoho pustit. Jsou zatíženi obrovskými cly, přesto se vydají do nitra kontinentu. Jsou stíháni nemocemi, počasím a nevolí britské vlády. Výprava končí napadením tábora kmenem Mašukulumbů. Poté se vrací zpět do Evropy. Film končí odmítnutím Muzea Království českého převzít Holubovy sbírky darem. To Holuba zdrtí a v poslední scéně filmu věnuje část své sbírky přírodovědeckému kabinetu školy, která zrovna navštívila jeho výstavu.

Režie filmu se ujal Miloš Makovec. Manžele Holubovi hráli Otomar Krejča a Antonie Hegerlíková. Scénář napsal Jiří Brdečka.

Film je poplatný době více než kterýkoli jiný film. Holub je líčen jako dokonalý třídně uvědomělý člověk. Vše co dělá, dělá pro svou vlast, nikoli pro svůj vlastní zisk. Muzeum Království českého, v čele s profesorem Fričem, je prezentováno jako odmítavá česká buržoazie nevážící si úsilí jednotlivce. Podobně je nahlíženo na britskou nadvládu v jižní Africe.

Svým obsazením a výpravou a výpravou je film dozajista řazen mezi filmy kvalitní. Nicméně doba, ve které byl natočen a kterou byl ovlivněn, z něho dělá film pro dnešního diváka nepřijatelný.

3 MUZEUM DR. EMILA HOLUBA

První myšlenky na vybudování muzea, či místa pro důstojné uložení Holubových sbírek, se v Holicích objevily už za doby tzv. „první republiky.“ V této době místní toužili vybudovat divadelní budovu, do které by soustředili veškerý kulturní život města. Tento plán však ztroskotal na nedostatku finančních prostředků.¹²⁸ V této situaci bylo nemožné myslet na realizaci cestovatelova památníku.

3.1 Výstava v hotelu U krále Jiřího

V roce 1947, tedy v roce 100. výročí narození cestovatele, se konalo mnoho vzpomínkových akcí. Kruh rodáků a přátel města Holic v Praze připravil na tento rok oslavy, které se uskutečnily v Praze.

Ani Holice nezůstaly pozadu. Místní rada osvětová vydala drobnou publikaci, která byla určená mládeži, pod názvem „Dr. Emil Holub a rodné Holice“. V sále hotelu U krále Jiřího v centrální části náměstí Národní výbor otevřel výstavu sbírek a dokumentů z Holubova života. Tuto výstavu navštívila také paní Růžena Holubová, vdova po cestovateli.¹²⁹ Ta Holice navštívila u příležitosti odhalení pamětní desky na škole, kterou Holub v Holicích navštěvoval.

3.2 Místnost na Místním národním výboru

V květnu 1945 došlo k bombardování radnice. Budova vyhořela a následně musela být stržena. Do projektu nové budovy radnice byla zakomponována místnost, která měla sloužit jako část muzea.¹³⁰

¹²⁸ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, *Stručná historie Afrického muzea – Památníku dr. Emila Holuba, jeho činnost a návštěvnost*, s. 1.

¹²⁹ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, *Stručná historie Afrického muzea – Památníku dr. Emila Holuba, jeho činnost a návštěvnost*, s. 1.

¹³⁰ SOA Pardubice, Městský úřad Holice 1618 – 1948, *Kronika města Holic 1924 – 1948*, sign. 488, kn. 484, s. 396.

Spolu s odhalením Holubovy sochy v roce 1949 byla otevřena v nové budově radnice prozatímní slavnostní síň. Místní národní výbor, který tam sídlil, uvolnil však pouze jednu místnost pro síň Dr. Emila Holuba.

Tato síň však nebyla otevřena dlouho. Koncem roku musela být vystěhována. Prostor musel být vyklizen, protože ve městě nebylo kde oddávat. Z místnosti se tedy stala obřadní síň.¹³¹

3.3 Místnost na faře

3.3.1 Přípravy na otevření

Myšlenek na vytvoření památníku bylo mnoho, s realizací to už tak jednoduše nešlo. V roce 1950 věnovala Místní osvětová rada 15 000,- Kčs na vybudování síně Dr. Emila Holuba.¹³²

Nejprve byla ustanovena muzejní komise. Rada Místního národního výboru zvolila v roce 1953 do komise jedenáct lidí, jmenovitě Josefa Brunu, Františka Dudycha, Rudolfa Ježka, Václava Karla, Ladislava Mandyse, Františka Ottmara, Adolfa Pacáka, Josefa Pečíňku, Rudolfa Zmatlíka, Annu Wišovou a Františka Bednáře.

První schůze nově vzniklého Výboru pro zřízení muzea Dr. E. Holuba se konala 24. listopadu 1953. Výbor se usnesl na vytvoření prozatímní pamětní Holubovy síně v budově fary. Dále bylo rozhodnuto o dalším jednání s farním úřadem o možnosti uvolnění další místnosti pro rozšíření muzea.

O necelý měsíc později, 20. prosince, přestěhovali členové výboru spolu s dalšími obyvateli města Holubovy sbírky. Sbírkové byly na faru sneseny z budovy radnice a kabinetu „chlapecké školy“.¹³³

V pořadí druhá schůze Výboru pro zřízení muzea dr. E. Holuba se konala v dubnu 1954. Členové výboru se usnesli na žádosti o uvolnění dalších místností na místní faře.

¹³¹ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika 1949 – 1950*, s. 27 – 28.

¹³² SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika 1949 – 1950*, s. 80.

¹³³ Chlapecká škola bylo označení pro dnešní školu v Holubově ulici.

V květnu 1954 Holice zvažují žádost o rozšíření prostor pro muzeum. Vystavovat se mělo ve vestibulu, na schodišti a v jedné místnosti v prvním patře. Nově chtěli požádat farní úřad o uvolnění celého prvního poschodí. Tím by se prostor pro muzeum zvětšil o čtyři místnosti.¹³⁴

V červnu 1954 se pokračovalo se stěhováním a instalací sbírek. 3. června byly na faru z chlapecké školy přeneseny dvě velké vitríny s ptactvem.

V průběhu dalších dvou let pokračovaly práce na otevření Holubovy síně. Slavnostně otevřena nakonec byla 1. května 1956. Sbírký byly umístěny ve vestibulu, na schodišti a ve třech místnostech v prvním patře. Holubovou síní byla však označována jen jedna místnost.¹³⁵ Předsedou muzejní rady byl Miroslav Mývalt.¹³⁶

3.3.2 Holubova síň

Památeční Holubova síň byla otevřena 1. května 1956 v budově fary. Toto datum bylo také datem zřízení tzv. Okresního muzea. Tato instituce měla jednoho zaměstnance (J. Staněk), ten však pracoval pouze na poloviční úvazek. Jeho náplní práce byla správa, údržba a péče o Holubovu síň na faře. Dále toto Okresní muzeum pořádalo příležitostné výstavy.¹³⁷ V roce 1959 navštívilo muzeum okolo 7 000 návštěvníků.¹³⁸

¹³⁴ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, *Muzeum dr. Emila Holuba v budově farního úřadu v Holicích*, záznam o průběhu jednání o realizaci muzea, 6. 6. 1968.

¹³⁵ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, *Muzeum dr. Emila Holuba v budově farního úřadu v Holicích*, záznam o průběhu jednání o realizaci muzea, 6. 6. 1968.

¹³⁶ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika 1949 – 1966*, s. 177.

¹³⁷ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, *dokument o činnosti Okresního muzea a kulturního domu v Holicích*, strojopis, s. d.

¹³⁸ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika 1949 – 1966*, s. 242.

3.4 Památník Dr. Emila Holuba

3.4.1 Kulturní dům Holice

Památník Dr. Emila Holuba byl vždy spjat s Kulturním domem v Holicích. Památník vznikl později než Kulturní dům, proto pod něho logicky patřil.

Na zasedání Okresního národního výboru bylo 29. září 1955 rozhodnuto, že v Holicích vyrostě svépomocí občanů Kulturní dům.¹³⁹ 1. května 1957 byl položen základní kámen. Slavnostně byl nový prostor otevřen 4. února 1962.¹⁴⁰ Jako Holubovo muzeum byl i Kulturní dům stavěn v rámci akce „Z“. Celkové náklady přerostly 5 700 000,- Kčs.¹⁴¹

Až několik let po otevření Kulturního domu a památníku vznikl návrh na dotvoření prostoru kolem. V roce 1978 architekt Kulturního domu i památníku Štefan Imrich se svým synem Pavlem Imrichem vytvořili projekt na dostavbu prostotu před Kulturním domem. V projektu se počítalo se stavbou podobné budovy, jakou je památník, na protější straně prostranství. V pozadí by stála budova Kulturního domu, na jižní straně památník, který by byl prodloužen o výstavní síň s atriem, a na severní straně by byla nová budova kina a společenského sálu. Všechny budovy měly být spojeny a tvořit tvar písmene U. Uprostřed by vzniklo malé náměstí, kam by, podle projektu, měla být přemístěna socha Emila Holuba.¹⁴² Tento projekt byl nápadem tehdejšího ředitele Kulturního domu Miloslava Kmenta. Ten se snažil projekt zrealizovat, nicméně se to nikdy nepovedlo. Miloslav Kment byl po roce 1968 odvolán z pozice ředitele Kulturního domu a bylo mu zabráněno do kulturního chodu města jakkoli zasahovat. Projekt byl nakonec vytvořen až v roce 1978, o jeho realizaci však nikdo z nového vedení Kulturního domu neměl zájem.

Jak Kulturní dům, tak památník byly stavěny v rámci tzv. akce „Z“. Jednalo se o projekty, které byly budovány svépomocí občanů. Občanská angažovanost byla dobrovolná, nicméně ti, kdo se neúčastnili, byli prověřováni, stávali se značně podezřelými a byli postihováni různými tresty.

¹³⁹ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika 1949 – 1966*, s. 157 – 158.

¹⁴⁰ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika 1949 – 1966*, s. 345.

¹⁴¹ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika 1949 – 1966*, s. 352.

¹⁴² SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika 1977 – 1979*, s. 133.

3.4.2 Přípravy afrického muzea

Stavět se začalo koncem padesátých let. Přesné datum není známo, stavba se prolínala se vznikajícím Kulturním domem. Definitivně bylo muzeum dostavěno v roce 1964. Pro zlepšení vzhledu byla na závěr budova obložena travertinovými deskami.¹⁴³

Od 30. dubna 1964 byla v nově postaveném památníku otevřena výstavní síň Kulturního domu. Jednalo se o expozici přírodopisných a národopisných sbírek a památek na místního rodáka Emila Holuba. Už v říjnu byla expozice uzavřena, protože se prostor začal připravovat pro definitivní uspořádání a otevření plánovaného muzea.¹⁴⁴ V dubnu 1965 došlo k sadové úpravě za památníkem.¹⁴⁵

Před realizací a otevřením nového muzea byl sestaven přípravný výbor. Tak se stalo v roce 1965 a poprvé zasedal 24. května 1965. Členů bylo devět, a to konkrétně Miroslav Mývalt, Miloslav Kment, František Ottmar, pan Slavíček, pan Vitín, František Dudych, Zdeněk Horčíčka, pan Čurda a pan Faltis. Úkolem tohoto výboru bylo připravit vše potřebné k otevření nového muzea.

Na první schůzi přípravného výboru se stále počítalo s otevřením muzea 7. října 1965, tedy v den výročí narození Emila Holuba. To se však zrealizovat nepovedlo a muzeum bylo slavnostně otevřeno až o více než půl roku později. Dále výbor počítal s vytvořením Kruhu přátel muzea dr. E. Holuba, nutností zajistit pro muzeum stálého pracovníka s vysokoškolským vzděláním a ustavením redakční rady pro vydávání brožur a letáků. Členové výboru rozdělili práce, které bylo nutné zajistit. Šlo například o instalaci elektrického osvětlení, kterou měl zajistit Oldřich Čečka, vymalování prostoru připadlo panu Horčíčkovi, dřevo, nátěr na podlahu a tak dále. Rozděleny byly také jednotlivé části muzea, kdy za každou část byl zodpovědný jiný člen přípravného výboru.¹⁴⁶

Druhá schůze přípravného výboru se uskutečnila 4. června 1965. Rekapitulovaly se práce, které byly přidělené a další se přerozdělovaly. František Dudych zároveň oznámil výsledek své cesty do Prahy, která se uskutečnila 1. června. Odjel tam zjistit stanovisko ministerstva zahraničí k zamýšlenému

¹⁴³ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, Kronika 1949 – 1966, s. 450.

¹⁴⁴ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, Kronika 1949 – 1966, s. 457.

¹⁴⁵ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, Kronika 1949 – 1966, s. 505.

¹⁴⁶ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, *Zápis z 1. Schůzky pracovní skupiny Přípravného výboru pro otevření musea Dra. E. Holuba*, 24. 5. 1965.

uspořádání expozice současné Afriky v památníku. Město Holice také chtělo určitou spoluúčasť afrických zemí. Odpovědi však byla odmítavá. Bylo mu řečeno, že nelze počítat s účastí žádné z vlád, které vznikly v prostoru, kde Dr. Holub působil. František Dudych v Praze také navštívil redakce časopisů Lidé a země a Živa. Redaktor posledně zmíněného František Černovský projevil velký zájem, přislíbil jednání s Africkou společností a dokonce sám toužil Holice navštívit.¹⁴⁷

Na druhé schůzi se projednával program plánovaných oslav u příležitosti otevření památníku od 7. do 17. října 1965. Na programu mimo jiné bylo slavnostní otevření památníku, ustavení Kruhu přátel Památníku Dra. E. Holuba, sjezd afrikanistů, přednáška ing. Jiřího Hanzelky a Miroslava Zikmunda, divadelní představení Velký Monary, promítání filmu Velké dobrodružství a mnoho dalších. Počítáno také bylo s účastí rozhlasu a televize.¹⁴⁸

Vůdčími osobnostmi celého projektu památníku v Holicích byli Miloslav Kment a František Ottmar. František Ottmar byl vlastivědným pracovníkem a byl také prvním archivářem místního muzea. Miloslav Kment byl tehdejší ředitelem Kulturního domu. Obstarával většinu organizačních záležitostí, zařizoval veškerou korespondenci, mimo jiné také s Národním muzeem.¹⁴⁹ Korespondencí objednával i drobnosti nutné obstarat před otevřením muzea. Objednával například z firmy Řempe 170 metrů lehčí záclonoviny bez vzoru,¹⁵⁰ dále travertinovou drť a mnoho dalšího.

Necelý měsíc před otevřením památníku objednal Kulturní dům u tiskařských závodů 100 kusů plakátů velikosti A1 a 500 kusů pozvánek.¹⁵¹ Holičtí nechtěli nic ponechat náhodě.

¹⁴⁷ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, *Zápis z 2. schůze přípravného výboru pro otevření Památníku Dra. E. Holuba v Holicích*, 4. 6. 1965.

¹⁴⁸ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, *Zápis z 2. schůze přípravného výboru pro otevření Památníku Dra. E. Holuba v Holicích*, 4. 6. 1965.

¹⁴⁹ HLADÍK, P. *Africké muzeum Dr. Emila Holuba*. Holice 2012, s. 71.

¹⁵⁰ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, *dotaz na firmu Řempe týkající se záclonoviny*, ze dne 1. 7. 1965.

¹⁵¹ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, *žádost a objednávka adresovaná Moravským tiskařským závodům, tiskárně v Pardubicích*, ze dne 4. 4. 1966.

3.4.3 Participace Národního muzea

V únoru roku 1965 byla uzavřena smlouva mezi zoologickým oddělením Národního Muzea v Praze a Kulturním domem v Holicích. Ve smlouvě se Národní muzeum zavázalo, že v Památníku Dr. Emila Holuba nainstaluje stálou expozici s názvem „Africkou přírodou“.¹⁵²

Na druhou schůzi přípravného výboru byl přizván i doc. RNDr. Otakar Štěpánek. Ten se ze schůze omluvil, nicméně přislíbil brzkou návštěvu Holic.

Doc. RNDr. Otakar Štěpánek byl pracovníkem Národního muzea. Od 50. let do roku 1966 vedl Zoologické oddělení Národního muzea.¹⁵³ Byl uznávaným ornitologem a herpetologem. Od října 1948 do února 1949 také vedl Zoologickou zahradu v Praze.¹⁵⁴

Přislíbil pomoc se sestavením sbírek. Do Holic přijel v polovině června, zdržel se zde čtyři dny, a pomáhal s uspořádáním sbírek a životopisnou částí muzea.¹⁵⁵ Mezi Městským národním výborem a doc. RNDr. Štěpánkem probíhala v době příprav čilá korespondence. V srpnu psal Štěpánek do Holic, že brzy přijede a přiveze další exponáty, včetně žirafí hlavy. Dále nabízel vitríny a vynesl požadavky, co všechno by mělo být splněno, než on s preparáty z Národního muzea přijede. Současně žádal o zajištění klidnějšího ubytování, protože s hotelem U krále Jiřího neměl dobré zkušenosti. V samém závěru dopisu nabádal členy přípravného výboru k trpělivosti: „*nelze takovou velkou expozici rychlit jako okurky*“.¹⁵⁶

Práce pokračovaly ve svižném tempu. V červnu 1965 byly stěhovány exponáty z farní budovy do nového muzea. Tam bylo uspořádáno životopisné oddělení s pracovanou. V září téhož roku byla v expozici dokončena vesnice s figurínami černochoů. Tato část expozice nesla název „Z výstav dr. E. Holuba“. I přesto, že pracovníci Národního muzea i Kulturního domu pracovali, jak nejrychleji uměli, slavnostní otevření muselo být odloženo. Důvodem odložení

¹⁵² SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, Kronika 1949 – 1966, s. 516.

¹⁵³ <http://www.nm.cz/> [online] 2015 [cit. 23. 2. 2015]

¹⁵⁴ <http://www.zoopraha.cz/> [online] 2015 [cit. 23. 2. 2015]

¹⁵⁵ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, *Zápis z 2. schůze přípravného výboru pro otevření Památníku Dra. E. Holuba v Holicích*, 4. 6. 1965.

¹⁵⁶ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, *dopis doc. RNDr. Otakara Štěpánka Městskému národnímu výboru/ k rukám ředitele Kmenta*, z 30. srpna 1965.

otevření byly komplikace s dokončovacími pracemi na osvětlení a organizací přírodnin v některých sálech muzea.¹⁵⁷

Budova byla zkolaudována 22. dubna 1966, přestože ještě nebyly dokončeny všechny práce. Na jižní straně budovy chyběla fasáda, chyběly některé stavební doplňky a také okolí budovy nebylo řádně upraveno.

Konečná cena stavby se vyšplhala na 749 650 Kčs. Značnou finanční pomoc poskytl Okresní národní výbor v Pardubicích. Poskytnutá pomoc byla 399 445 Kčs. Budova vznikla v rámci akce „Z“, tedy za velkého přičinění místních občanů. Ti na stavbě a úpravě interiéru odpracovali 5 627 brigádnických hodin. Stavba byla projektována bratislavským architektem Štefanem Imrichem.¹⁵⁸

3.4.4 Slavnostní otevření Památníku Dr. Emila Holuba

Po počátečních peripetiích a odsunech slavnostního otevření bylo jako konečné datum stanoveno na 30. dubna 1966.

Akci zaštiťovalo Národní muzeum v Praze a rady okresního a městského národního výboru. Slavnostní otevření bylo zahájeno 30. dubna v 19:00 shromážděním ve velkém sále Kulturního domu v Holicích. Shromáždění se zúčastnilo mnoho významných hostů, mezi nimi ředitel Národního muzea Vladimír Denkstein, ředitel Přírodovědeckého muzea Jiří Kouřimský, vedoucí zoologického oddělení Národního muzea doc. RNDr. Otakar Štěpánek a mnoho dalších lidí, kteří se na výstavbě památníku podíleli.¹⁵⁹

Předneseno bylo pár projevů. Úvodní slovo pronesl ředitel Kulturního domu v Holicích Miloslav Kment, následovaly projevy Vladimíra Denksteina, Otakara Štěpánka a Miroslava Mývalta, místopředsedy Okresního národního výboru. Následně byla předána čestná uznání brigádníkům, kteří se podíleli na výstavbě památníku. Odměnění byli také pracovníci Národního muzea v čele s Otakarem Štěpánkem.¹⁶⁰ Pozvání na slavnostní otevření přijala i Antonie Hegerlíková. Ta ve filmu „Velké dobrodružství“ ztvárnila Holubovu manželku Růženu Holubovu, roz. Hofovou. Na shromáždění v Kulturním domě přečetla úryvek

¹⁵⁷ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, Kronika 1949 – 1966, s. 517.

¹⁵⁸ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, Kronika 1949 – 1966, s. 557.

¹⁵⁹ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, Kronika 1949 – 1966, s. 557.

¹⁶⁰ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, Kronika 1949 – 1966, s. 558.

z románu „Druhé housle“ od Edvarda Valenty.¹⁶¹ Kulturní program byl završen koncertním vystoupením učitelů Lidové školy umění a smíšeného pěveckého sboru Hlahol.

Po skončení programu v Kulturním domě se shromáždění odebralo do Památníku, který stojí v sousedství Kulturního domu. Zde Miroslav Mývalt symbolicky přestříhl pásku a první hosté mohli spatřit muzejní expozici.¹⁶² Památník byl přístupný zatím pouze pro pozvané hosty. Široké veřejnosti se památník otevřel až následující den, tedy 1. května.

Hned v první sezoně navštívilo památník 11 200 návštěvníků. Instituce si zakládala na viditelné propagaci. K tomu přispívaly noviny, televize, rozhlas i mnoho letáků, tabulí, plakátů a reklamních obrázků nejen pro děti. Památník pro svůj chod vytvořil jedno pracovní místo. První pracovníci památníku byla Ludmila Ottmarová.¹⁶³

3.4.5 Expozice

Expozice památníku byla rozdělena do tří částí: „Život a dílo“, „Africkou přírodou“ a „Z afrických výstav Dr. E. Holuba“. Životopisná část muzea byla rozdělena do následujících částí:

1. Holubovo dětství a studie	1847 - 1872
2. Sedm let v Jižní Africe	1872 - 1879
3. Pobyť Holubův ve vlasti	1879 - 1883
4. Drahá cesta po Jižní Africe	1883 - 1887
5. Návrat přednášková, literární a výstavní činnost, nemoc a skon	1887 - 1902
6. Projevy uznání a ocenění díla velkého cestovatele	

¹⁶¹ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, *dopis zasloužilé umělkyni Antonii Hegerlíkové, laureátce státní ceny zaslání Kulturním domem v Holicích*, ze dne 5. 4. 1966.

¹⁶² SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, Kronika 1949 – 1966, s. 558.

¹⁶³ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, Kronika 1949 – 1966, s. 559.

Každý exponát byl doplněn tabulkou s popisem daného exponátu.¹⁶⁴ Velkou částí exponátů byly dokumenty a fotografie týkající se Holubova života a cest. Sbíрка těchto exponátů se rozrostla po skonu paní Holubové v roce 1958. Zbývající dokumenty, fotografie a sbírky paní Holubová ve své závěti odkázala městu Holice. Zbytek expozice byl doplněn preparovanými exponáty. Vidět jsme zde mohli i scénérii africké vesnice.

Za zmínku stojí Holubova pracovna. Ta byla sestavena tak, aby se co nejvíce podobala pracovně, kterou Holub užíval ve svém bytě ve Vídni na konci svého života. Přidány tam však byly obrazy manželů Holubových, Holubova busta, posmrtná maska E. Holuba¹⁶⁵, sádrový model pomníku od Jindřicha Soukupa, cestovní kufr a drobné rodinné a osobní předměty. Nakonec bylo přidáno několik parohů antilop, aby byla pracovna co nejautentičtější.¹⁶⁶

3.4.6 Existence muzea

Jižní stěna, která se nestihla omítnout před otevřením památníku v roce 1966, se dočkala konečné úpravy až v polovině září 1968.¹⁶⁷

Muzeum se těšilo vysoké návštěvnosti. Stávalo se cílem mnoha zájezdů a školních výletů. Ročně muzeum navštívilo i pár desítek cizinců. Od roku 1969 se budova pyšně napsala „PAMÁTNÍK DR. EMILA HOLUBA“. Nápis vytvořil sochař Jan Holinka.¹⁶⁸ Později byl vytvořen, a v expozici nabízen, magnetofonový průvodce. Kvůli stále se zvyšujícímu počtu návštěvníků z cizích zemí, hlavně z NRD, začal památník v roce 1976 nabízet německou verzi průvodce.¹⁶⁹ Hned následující rok přibyli magnetofonoví průvodci v ruštině, angličtině a francouzštině.¹⁷⁰

¹⁶⁴ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, *Návrh na uspořádání životopisného oddělení památníku*, z roku 1965, s. 3.

¹⁶⁵ Posmrtná Holubova maska je dílem sochaře Aloise Ritticha. Dnes ji můžeme spatřit ve stálé expozici Afrického muzea Dr. Emila Holuba v Holicích.

¹⁶⁶ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, *Návrh na uspořádání životopisného oddělení památníku*, z roku 1965, s. 15.

¹⁶⁷ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika 1967 – 1973*, s. 80.

¹⁶⁸ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika 1967 – 1973*, s. 117.

¹⁶⁹ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika 1974 – 1976*, s. 196.

¹⁷⁰ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika 1977 – 1979*, s. 53.

V průběhu let se muzeum těšilo veliké oblibě a návštěvnost každým rokem rostla. V roce 1983 navštívilo muzeum téměř 55 000 návštěvníků.¹⁷¹

Miliontý návštěvník navštívil Památník Dr. Emila Holuba 16. června 1989. Byl jím Vladimír Weiss z Brna.¹⁷²

3.4.7 Rekonstrukce Památníku Dr. Emila Holuba

Velké změny se muzeum dočkalo na počátku 21. století. Od svého otevření v roce 1966 se v něm neudály žádné změny. Prostory i vybavení proto přestaly vyhovovat. Tak vznikla myšlenka na rekonstrukci a vytvoření nové expozice muzea.

Projekt s názvem „Rekonstrukce Památníku Dr. Emila Holuba spojená s vytvořením nové expozice“ byl většinou financována z Regionálního operačního programu NUTS II Severovýchod. Hlavním cílem bylo oživení stávající expozice. Bylo nutné opravit elektrické rozvody, vyměnit podlahy, okna a vymalovat. Dále bylo nutné vytvořit novou expozici, která by vyhovovala stávajícím poměrům. Došlo k zakoupení osvětlených vitrín, audiovizuální techniky, nového nábytku a tak dále.¹⁷³

Autorem projektu byl architekt a herec David Vávra. Ten se narodil v roce 1957. Vystudoval stavební fakultu na ČVÚT a Akademii výtvarných umění. Je spoluzakladatelem divadla Sklep a spoluautorem seriálu Šumná města.¹⁷⁴ Mezi jeho další architektonické počiny patří například dětský koutek v ZOO Praha, interiér Švandova divadla v Praze, evangelický chrám v Modřanech a další.¹⁷⁵

Projekt byl financován většinou z dotačního fondu, a to v poměru 92% ku 8%. Předpokládané náklady byly 20 000 000 Kč, tato částka však byla nakonec překročena. Celkové náklady se vyšplhaly na částku 22 286 269, 80 Kč, z toho poskytnutá dotace činila částku 19 682 233 Kč. Zbytek doplatilo ze svého město Holice, které bylo zadavatelem projektu.¹⁷⁶

¹⁷¹ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika 1983 – 1985*, s. 24.

¹⁷² HLADÍK, P., KMENT, M., Holice, *Historický lexikon 1336 – 2002*. Holice 2002, s. 77.

¹⁷³ <http://www.cep-rra.cz/paak> [online] 2015 [cit. 18. 2. 2015]

¹⁷⁴ LIPUS, R., VÁVRA, D. *Šumná města – kniha třetí*. Brno 2008, s. 541.

¹⁷⁵ <http://www.david-vavra.cz/> [online] 2015 [cit. 25. 2. 2015]

¹⁷⁶ <http://www.holice.eu/> [online] 2015 [cit. 18. 2. 2015]

Tento projekt byl realizován v letech 2011 – 2012. Nové muzeum se dá rozdělit do tří částí:

1. Expozice týkající se Holuba a jeho cest do Afriky
2. Holubovi následovníci a jejich odkaz
3. Venkovní expozice – model africké vesnice.¹⁷⁷

3.4.8 Prohlídka expozice

Shlédnutí krátkého, přibližně desetiminutového, filmu je první věcí, kterou návštěvník spatří, když navštíví muzeum. Film pojednává ve zkratce o Holubově životě a výpravách. Jedná se o krátké představení a přiblížení toho, co následuje v expozici. Poté se již návštěvník individuálně vydává do prostoru muzea, kde prochází jednotlivé místnosti chronologicky seřazené podle Holubova života. Navštívuje „První cestu do Afriky 1872 - 1879“, „Druhou cestu do Afriky 1883 - 1887“, „Významné výstavy a ocenění“, dále místnost věnovanou Holubovi samotnému a poslední místností je místnost věnovaná Růženě Holubové. Po prohlédnutí této části expozice se návštěvník dostává do prostoru, který je upraven do podoby africké vesnice. Ta je doplněna preparovanými zvířaty a figurínami domorodců. Největší dominantou prostoru je maketa Viktoriiniých vodopádů, která je vytvořena ze skla. Celý tento prostor je doplněn zvukovými efekty, díky kterým má návštěvník pocit, jako by v Africe sám byl.

Druhá část expozice nazvaná „Holubovi následovníci“ se nachází podél severní stěny. Tato část představuje několik dalších cestovatelů, kteří také cestovali Afrikou. Ve třech místnostech se návštěvník připomene cesty Bedřicha Machulky, Jiřího Hanzelky a Miroslava Zikmunda a seznámí se s nedávnou expedicí, známou pod názvem „Trabantem napříč Afrikou.“ Všechny místnosti jsou doplněny předměty typickými pro dané cestovatele, popisem cest a jejich přínosem. Poslední místností v této části je dětský koutek.

Třetí část muzea je nalézá za samotnou budovou. Jedná se o venkovní expozici upravenou do podoby africké vesnice, která slouží jako dětské hřiště. Nalezneme zde makety afrických chýší a dětské houpačky, které vypadají jako africká zvířata.

¹⁷⁷ Africké muzeum Dr. Emila Holuba, Rekonstrukce stálé výstavy Památníku dr. Emila Holuba, Projekt interiérů, *Popis výtvarně - prostorového řešení*, z února 2009.

Všechny popisky a vysvětlivky v muzeu jsou kromě českého jazyka také v jazyce anglickém. Některé popisky jsou dokonce v Braillově písmu. V centrálním prostoru muzea se nalézají preparovaná velká africká zvířata. Preparovaná zvířata se nalézají ve všech dalších místnostech muzea, jakožto důkazy Holubovy sběratelské činnosti. Muzeum je dále vybaveno dotykovými obrazovkami, kde si mohou, hlavně dětské návštěvníci, zopakovat informace, které se dozvěděly v expozici. Muzeum nabízí také prohlídkové programy pro mateřské, základní i střední školy. Pro všechny typy škol jsou připraveny pracovní listy.

Návštěvnost v dnešní době není již tak vysoká jako v minulém století. Před počátkem rekonstrukce v roce 2010 navštívilo muzeum přibližně 11 200 návštěvníků, první rok po rekonstrukci, tedy v roce 2012, to bylo 23 500 návštěvníků, v roce 2013 15 500 a v loňském roce navštívilo muzeum okolo 13 400 návštěvníků.¹⁷⁸

¹⁷⁸ Africké muzeum Dr. Emila Holuba, počty návštěvníků za jednotlivé roky, strojopis, s.d.

4 SOCHA EMILA HOLUBA

4.1 Vznik, odhalení a umístění

S myšlenkou vybudování pomníku Emilu Holubovi přišel Kruh rodáků a přátel města Holic v Praze. Tento spolek se rozhodl umístit pomník na náměstí a odhalit ho u příležitosti výročí narození Holuba roce 1949. Spolek sochu nechal zhotovit na vlastní náklady. Od města Holic žádal jen podstavec pod sochy a úpravy okolí pomníku tak, aby vše zapadalo do budoucího plánu úpravy náměstí.¹⁷⁹ Konečná cena sochy byla 150 000 Kčs.¹⁸⁰

Socha, kterou vytvořil akad. sochař Jindřich Soukup, byla odhalena v neděli 16. října 1949 v 10:30 na náměstí v Holicích.¹⁸¹ Odhalení doprovázelo mnoho doprovodných akcí. Byl to koncert Pardubická filharmonie den před odhalením sochy v Holicích v divadelním sále „Na Špici“, dále projevy, pěvecká vystoupení a přednes oslavné básně o cestovateli. Báseň napsal Jaroslav Seifert a nese název „Emil Holub“. Na náměstí ji přednesl člen Národního divadla Eduard Kohout.¹⁸²

Emil Holub

Často si říkával ten, jenž bděl

nad svými přístroji v noci:

Jak krátký život, stokrát žel!

Co všechno chci. Jen moci!

¹⁷⁹ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, *dopis Klubu rodáků a přátel města Holic v Praze ze dne 6. května 1949*, adresovaný Místnímu národnímu výboru v Holicích.

¹⁸⁰ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika 1949 – 1950*, s. 28.

¹⁸¹ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, plakát: *pomník svému rodáku, africkému cestovateli MUDr. Emilu Holubovi*.

¹⁸² Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, plakát: *pomník svému rodáku, africkému cestovateli MUDr. Emilu Holubovi*.

Z pod plachty vozu zazněl smích,
zatleskly dvě dívčí dlaně.
Jdou voli s lyrou rohů svých,
a ptáci sedají na ně.

Tolikrát klesal a vstal zas,
dnes, včera, předminule.
Nepoznal nikdy nikdo z vás
takové šílenství vůle.

Jen jdu, řekl si, rozetni
tu clonu na neznámu.
Jaká to cesta svatební
pro mladou, půvabnou dámu.

Když není chinin, běda těm,
na něž si zanevřel, Bože.
Leč ta obchází s úsměvem
všechny, kdož nevstali z lože.

Půjdeme dále? Což někdy již
před cílem ptal se, má-li?
Král varoval ho: nešílíš?
Nešílím, Khamo, ó králi.

Dál ploužili se v slunci, v tmách,
v krajinách mouchy tse-tse.
Nemoc je zkrušila, útrapy, strach,
až došli k veliké řece.

Zambezi čirá! Vodopád!

Jezero Ma-Karri Karri!

Kdo z nás by dovedl ženě dát

vzácnější svatební dary?

(Jaroslav Seifert)¹⁸³

Slavnostního odhalení se zúčastnila také paní Růžena Holubová (83 let), vdova po cestovateli a také poslední přeživší přímá účastnice druhé cesty do Afriky.

Socha byla umístěna v centrální části náměstí, poblíž bývalé radnice, místa, kde se Holub narodil a žil. Devět let po odhalení, tedy v roce 1956, se socha přestěhovala.¹⁸⁴ Nové místo našla přibližně o 250 metrů severněji před budovou pošty. Tam stojí dodnes. Toto místo je z dnešního pohledu na rohu ulic Hradecké a Holubovy.

V posledních letech se v Holicích mluvilo o přemístění sochy na její původní místo, tedy opět na náměstí. Tento návrh vyvolal vlnu kritiky a pravděpodobně od něho bylo upuštěno.

¹⁸³ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, *rukopis básně od Jaroslava Seiferta*, s. d.

¹⁸⁴ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika* 1949 – 1966, s. 180.

4.2 Podoba sochy

Samotná socha je dílem akad. sochaře Jindřicha Soukupa. Soukup se narodil 14. července 1903 v Praze. Vystudoval Akademii výtvarných umění v Praze pod vedením prof. Bohumila Kafky. Na počátku 30. let studoval také v Paříži.¹⁸⁵ Odborným poradcem byl architekt Karel Dudych.¹⁸⁶

Jedná se o Holubovu sochu v nadživotní velikosti. Vysoká je přibližně 2,5 metrů. Zhotovená je z pískovce.

Socha představuje Emila Holuba oblečeného do cestovního obleku. Na sobě má cestovní kabát, kalhoty a tropickou helmu. Levou nohu má mírně nakročenou, levou ruku má opřenou o bok. V levé ruce drží, pro něho typický, zápisník nebo deník. Pohled má zaměřen do dálky.

Od roku 1988 je socha na seznamu Národního památkového ústavu jako nemovitá kulturní památka.¹⁸⁷

¹⁸⁵ TOMAN, P. *Nový slovník československých výtvarných umělců*. II. díl L–Ž, Ostrava 1994, s. 472.

¹⁸⁶ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, *dopis Klubu rodáků a přátel města Holic v Praze ze dne 6. května 1949, adresovaný Místnímu národnímu výboru v Holicích*

¹⁸⁷ <http://www.monumnet.npu.cz/> [online] 2014 [cit. 15. 12. 2014]

5 PAMĚTNÍ DESKY A BUSTA

Nedlouho po Holubově smrti se v Holicích objevila myšlenka na vytvoření desky, která by připomínala tohoto významného cestovatele.

5.1 Deska od akademického sochaře Jana Štursa

Městské zastupitelstvo již 5. července 1906 rozhodlo o osazení pamětní desky na rodný dům dr. Emila Holuba, tedy na budovu radnice.¹⁸⁸

Holičtí ovšem netušili, na kterého sochaře se mají obrátit, požádali proto pražský spolek Mánes o doporučení. Ten jim 22. prosince 1906 doporučili akademického sochaře Jana Štursa.¹⁸⁹

5.1.1 Jan Štursa

Štursa byl velmi uznávaným sochařem. Narodil se 15. května 1880 v Novém Městě na Moravě. Mezi lety 1894 – 1898 navštěvoval odbornou sochařskou a kamenickou školu v Hořicích. Od roku 1899 do roku 1903 studoval v Praze na Akademii výtvarných umění obor sochařství. Jeho profesorem byl Josef Václav Myslbek. V roce 1907 získal stipendium a odjel studovat do Říma. Po návratu do Čech tvořil svá největší díla a stal se profesorem na Akademii výtvarných umění.¹⁹⁰ Mezi jeho nejvýznamnější díla patří například Puberta (1905), pomník Hany Kvapilové v zahradě Kinských v Praze (1909 - 1910), Humanita a Práce – sousoší z pylonů Hlávkova mostu v Praze (1912 - 1913), podobizna Jana Nerudy (1919), podobizna Boženy Němcové (1924) a mnoho dalších.¹⁹¹ Štursa tragicky zemřel v roce 1925 na následky střelného zranění, které si sám způsobil.

¹⁸⁸ SOA Pardubice, Městský úřad Holice 1618 – 1948, *Kronika města Holic 1924 – 1948*, sign. 488, kn. 484, s. 22.

¹⁸⁹ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, *korespondence týkající se vyhotovení pamětní desky*, strojopis, s.d.

¹⁹⁰ TOMAN, P. *Nový slovník československých výtvarných umělců*. II. díl L – Ž, Ostrava 1994, s. 568.

¹⁹¹ MAŠÍN, J. *Jan Štursa: 1880-1925: geneze díla*. Praha 1981, s. 241 – 243.

Zástupci Holic Štursu kontaktovali, sochař následně nabídku přijal. 1000,- korun byla cena, kterou si za zhotovení desky řekl. Vyžádal si poslání fotografií Holubova rodného domu, rozměry objednané desky, obrazy okolí a velikost náměstí. Dále se v dopise městu ptal, zda by nebyl problém, kdyby se na místo přijel podívat osobně. Také prosí o přibližné datum, do kterého má být deska zhotovena.¹⁹²

Práce však Štursovi nešla tak rychle, jak by si holičtí představovali. K odhalení desky došlo až v roce 1909. Štursa trávil mnoho času v cizině, a proto se práce opožďovala. 5. července 1909 se Městská rada usnesla na opravení fasády na budově radnice, kam měla být deska umístěna.¹⁹³

5.1.2 Slavnostní odhalení

Pamětní deska Dr. Emila Holuba byla odhalena 10. října 1909.¹⁹⁴ Městská rada pozvala na slavnostní odhalení vzácné hosty. Mnoho se jich však omluvilo a na slavnost nepřišlo, jako například starosta královského hlavního města Prahy Karel Groš.¹⁹⁵

Následného banketu, který se konal v neděli 10. října, se zúčastnilo celkem 67 lidí. Banket se konal v jednu hodinu odpoledne ve dvoraně hotelu U krále Jiřího na náměstí. Mezi nejvýznamnější účastníky patřili Bohumil Bauše, přírodopisec, spisovatel a autor knihy o Emilu Holubovi, a Růžena Holubová, vdova po cestovateli.¹⁹⁶

¹⁹² Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, *dopis akad. sochaře Jana Štursy městu Holice* z 27.1. 1907.

¹⁹³ SOA Pardubice, Městský úřad Holice 1618 – 1948, *Kronika města Holic 1924 – 1948*, sign. 488, kn. 484, s. 24.

¹⁹⁴ SOA Pardubice, Městský úřad Holice 1618 – 1948, *Kronika města Holic 1924 – 1948*, sign. 488, kn. 484, s. 24.

¹⁹⁵ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, *omluvný dopis Karla Groše Václavu Bauerovi, starostovi města Holic*, ze dne 9. října 1909.

¹⁹⁶ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, *upisovací listina přihlášených účastníků ke společnému banketu*, ze dne 10. října 1909.

5.1.3 Podoba desky

Deska byla odlita z bronzu. Její rozměry jsou 85 na 145 cm. Z pravého spodního rohu desky vystupuje reliéf Holubovy hlavy. Protější roh zdobí postavy dvou Afričanů, matky a dítěte, kteří se objímají. Zbytek desky pokrývají palmy, rostliny a různé traviny.

Deska byla původně umístěna na budově tehdejší radnice. Radnice, která stála na náměstí, však byla na konci 2. světové války bombardována a následně vyhořela. Během holického povstání na počátku května 1945 byla deska zasažena kulkou. Ta v ní zanechala otvor, který je dodnes velmi dobře patrný. Zbytky zničené radnice bylo třeba strhnout. Krátce před stržením radnice byla deska vyňata a uschována. Na dobu více než dvaceti let ji nebylo možné spatřit. Po této době našla místo v nově postaveném Památníku Dr. Emila Holuba. Tam byla osazena v roce 1970 a zde ji ve vstupním prostoru můžeme nalézt dodnes.¹⁹⁷

5.2 Deska na škole ve Starých Holicích

Ani Staré Holice nechtěly zůstat pozadu, co se týče upomínek na Holuba. Místní rodičovské sdružení pořídilo vlastním nákladem pamětní desku.¹⁹⁸

Deska byla odhalena v rámci oslav 100. výročí narození Emila Holuba 12. října 1947 v deset hodin. Deska se tedy nacházela na budově školy, kterou Holub čtyři roky navštěvoval. Akce se zúčastnila i jeho manželka Růžena Holubová.¹⁹⁹ Bylo jí 83 let.

V pravé části desky můžeme vidět reliéf Holubovy hlavy, v levé části se nachází nápis „DO TÉTO ŠKOLY CHODIL AFRICKÝ CESTOVATEL DR. EMIL HOLUB RODEM Z HOLIC“. Deska byla vytvořena kovotepeckým

¹⁹⁷ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika 1967 – 1973*, s. 162.

¹⁹⁸ SOA Pardubice, Městský úřad Holice 1618 – 1948, *Kronika města Holic 1924 – 1948*, sign. 488, kn. 484, s. 397.

¹⁹⁹ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, *plakát k slavnostnímu odhalení pamětní desky na škole ve Starých Holicích*, ze dne 12. října 1947.

závodem pana Krčmáře z Holic. Autorem návrhu byl opět akad. sochař Jan Štursa.²⁰⁰

Před několika lety se ji pokusili zloději kovů ukrást. I když se jim to nezdařilo, desku alespoň poničili. Byla proto sejmuta a uschována v budově Kulturního domu. Dnes se na budově nachází kopie desky, kterou vytvořil místní výtvarník Petr J. Špaček. Jedná se o patinovaný sádrový odlitek.²⁰¹

5.2.1 100. výročí narození Emila Holuba

V roce 1947 se slavilo 100. výročí narození cestovatele. Přípravovaly se velkolepé oslavy a mnoho vzpomínkových akcí. Kruh rodáků a přátel města Holic v Praze uspořádal na toho výročí velkolepé oslavy. Oslavy začínaly v Praze 5. října v Pantheonu Národního musea Slavnostním shromážděním na paměť Dr. E. Holuba. Bylo proneseno několik projevů. 6. října Československý rozhlas vysílal v relaci „Hlasy z domova“ přednášku o Holubovi a jeho vztahu k rodnému městu. 7. října rozhlas odvysílal pásmo o Holubově životě, díle a jeho významu.²⁰²

Oslavy se samozřejmě konaly také v Holicích. Těchto oslav se zúčastnila i vdova po cestovateli paní Růžena Holubová (82 let). Odhalena byla pamětní deska na škole, kterou Holub v Holicích navštěvoval. Večer od 20:00 v místním hostinci Na Špici sehrál spolek divadelních ochotníků divadelní představení s názvem „Velký Monari (lékař)“. Představení shlédla i paní Holubová. Hra svým dějem popisovala Holubovy cesty k řece Zambezi. Hlavní roli Dr. Emila Holuba ztvárnil místní notář Jaroslav Říhal. Zdejší kronikář zhodnotil jeho výkon jako „skvělý“.²⁰³

²⁰⁰ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, Výročí narození Dr. Emila Holuba, *Budujeme na Holicku*, novinový výstřižek z 16. října 1947.

²⁰¹ <http://www.petrspacek.cz/> [online] 2015 [cit. 19. 2. 2015]

²⁰² SOA Pardubice, Městský úřad Holice 1618 – 1948, *Kronika města Holic 1924 – 1948*, sign. 488, kn. 484, s. 397.

²⁰³ SOA Pardubice, Městský úřad Holice 1618 – 1948, *Kronika města Holic 1924 – 1948*, sign. 488, kn. 484, s. 397.

5.3 Busta na budově Památníku Dr. Emila Holuba

Nejmladší památkou, kterou nechalo město Holice svému rodákovi zhotovit je jeho busta, kterou nalezneme na budově Památníku Dr. Emila Holuba. Busta byla odhalena 3. listopadu 1997 u příležitosti 150. narozenin cestovatele. Odhaloval ji tehdejší ministr zdravotnictví Jan Stráský. Autorem byl místní rodák Jan Holinka.²⁰⁴ Busta se nachází na budově památníku pod nápisem. Model busty Holinka věnoval městu. Vidět ho můžeme na schodišti do druhého patra budovy Městského úřadu v Holicích.

²⁰⁴ HLADÍK, P. *Africké muzeum Dr. Emila Holuba*. Holice 2012, s. 84.

6 POJMENOVÁNÍ PODLE HOLUBA

6.1 Holubova ulice

Na návrh zastupitelstva ze dne 6. dubna 1883 byly pojmenovány městské ulice. Ulice vedoucí od radnice k číslu 47²⁰⁵ byla nazvána „ulice Holuba Afrického“. ²⁰⁶ Nově vzniklá ulice měřila necelých 150 metrů. Postupně, jak se rozšiřovala zástavba, prodlužovala se také ulice. Došlo ke zjednodušení jména ulice a ulici se dále říkalo jen Holubova. V roce 1962 došlo k prodloužení Holubovy ulice až k bytovkám u sportovního stadionu. ²⁰⁷ Ulice měřila přibližně 700 metrů. Dnešní ulice Holubova měří přibližně 1 100 metrů. Prodloužena byla díky nové výstavbě bytových domů na konci 20. století.

6.2 ZŠ Holice, Holubova

Dům, který koupil Holubův otec, Emil Holub daroval městu. Tento dům byl zbourán a na jeho místě byla postavena škola. S její stavbou se začalo 27. března 1891. Od 1. listopadu 1892 se v nové budově vyučovalo. ²⁰⁸ Škole se dlouho říkalo „chlapecká“. ²⁰⁹ 29. srpna 1957 ředitelství, tehdy osmileté školy, požádalo o pojmenování školy jménem Dr. Emila Holuba. ²¹⁰ Tato škola je jednou ze dvou základních škol v Holicích.

²⁰⁵ Budova nesoucí číslo 47 je budova ZŠ Holice, Holubova. Budova stojí na místě domu, který koupil otec Emila Holuba. Tento dům Holub později věnoval Holicím. Na pozemku byla posléze, na Holubovo přání, postavena škola. Té se dříve říkalo „chlapecká“.

²⁰⁶ SOA Pardubice, Městský úřad Holice 1618 – 1948, Kniha protokolů obecního zastupitelstva, Schůze 24. 9. 1867 – 3. 5. 1883, sign. 238, kn. 235, čís. 432.

²⁰⁷ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, Kronika 1949 – 1966, s. 342.

²⁰⁸ HLADÍK, P., KMENT, M., Holice, *Historický lexikon 1336 – 2002*. Holice 2002, s. 23.

²⁰⁹ Druhé holické základní škole se říkalo „dívčí“. To je dnes ZŠ Komenského.

²¹⁰ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, Kronika 1949 – 1966, s. 192.

6.3 Gymnázium Dr. Emila Holuba

Jméno po městském rodákovi nese i místní gymnázium. Škola zahájila svou činnost 1. září 1954. Původně měla tato instituce jednotné ředitelství se Základní devítiletou školou. Oddělily se 1. září 1969. V tento den vzniklo Gymnázium Holice jako samostatná instituce. Od 1. září 1997 škola otevřela i osmileté studijní obory. 31. ledna 1999 gymnázium získalo čestný název Gymnázium Dr. Emila Holuba. Škola však stále sídlila v budově ZŠ Holubova. Až 31. srpna 1999 byla slavnostně otevřena nová moderní budova gymnázia.²¹¹ Tato budova je od původního gymnázia vzdálena asi 700 metrů vzdušnou čarou.

²¹¹ <http://www.gyholi.cz/> [online] 2015 [cit. 13. 2. 2015]

7 DALŠÍ UDÁLOSTI, DARY A POCTY

Město bylo vždy na svého slavného rodáka patřičně pyšné. Před druhou výpravou uspořádalo sbírku a výtěžek z ní byl poslán cestovateli na podporu výstavy.²¹²

Holice také poskytly peněžní podporu jeho pražské výstavě.²¹³ Holub si těchto darů velmi cenil. Oceňoval také časté dopisy z rodného města.

Od roku 1880 je Emil Holub čestným občanem města Holic. 29. listopadu 1880 mu byl vystaven diplom čestného občanství.²¹⁴ O rok dříve, tedy v roce 1879, byl jmenován čestným členem místního sboru dobrovolných hasičů.²¹⁵ Téhož roku Holice věnovaly Holubovi album fotografií Holic a domu, ve kterém v Holicích žil.²¹⁶ Jednalo se o soubor přibližně dvaceti fotografií.

Holický poštovník Jan Vohralík upozornil v roce 1946 na blížící se 100. výročí narození Emila Holuba. Při této příležitosti navrhnul vydání pamětní známky. Městská rada tuto myšlenku schválila a postoupila ji do Prahy na ministerstvo pošt. K vydání pamětní známky však nikdy nedošlo. Nahrazena byla alespoň nálepkou.²¹⁷

Slavnostní premiéra filmu „Velké dobrodružství“ proběhla v Holicích 1. listopadu 1952. Přítomni byli také režisér Makovec a hlavní představitelé Otomar Krejča a Antonie Hegerlíková. O Holubovi promluvil jeho životopisec Jindřich Dlouhý, tvůrci filmu hovořili o jeho vzniku a následovaly dotazy z řad diváků.²¹⁸

²¹² SOA Pardubice, Městský úřad Holice 1618 – 1948, *Kronika města Holic 1924 – 1948*, sign. 488, kn. 484, s. 395.

²¹³ SOA Pardubice, Městský úřad Holice 1618 – 1948, *Kronika města Holic 1924 – 1948*, sign. 488, kn. 484, s. 395.

²¹⁴ Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur, *originál diplomu čestného občanství uděleného městem Holice*, ze dne 29.11.1880.

²¹⁵ Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur, *originál diplomu o jmenování Dr. Emila Holuba čestným členem Sboru dobrovolných hasičů v Holicích*, 1879.

²¹⁶ SOA Pardubice, Městský úřad Holice 1618 – 1948, *Kronika města Holic 1924 – 1948*, sign. 488, kn. 484, s. 395.

²¹⁷ SOA Pardubice, Městský úřad Holice 1618 – 1948, *Kronika města Holic 1924 – 1948*, sign. 488, kn. 484, s. 381.

²¹⁸ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika 1949 – 1966*, s. 94.

U příležitosti výročí cestovatelovy smrti 21. února 1958 byla vyzdobena výloha Chemodrogy.²¹⁹ Do výlohy byly umístěny předměty z muzea. V květnu v rámci „Týdne muzeí“ byla uspořádána vzpomínka na Emila Holuba. Ta se uskutečnila v sále místního kina. Kino se nacházelo v hotelu U krále Jiřího na náměstí. Proneseno bylo několik vzpomínek a na závěr byl promítnut film „Velké dobrodružství“.²²⁰

Ve Vídni 28. září 1958 zemřela vdova po cestovateli Růžena Holubová. Pohřbu ve Vídni se zúčastnila i tři členná delegace z Holic. Ve výloze Chemodrogy bylo umístěno několik fotografií jako vzpomínka na paní Holubovou.²²¹ Ve své závěti odkázala většinu zbylých věcí po manželovi městu Holice. 15. února 1959 vystavovalo město předměty, které získalo po skonu Růženy Holubové.²²²

V roce 1972 nechalo Holubovo muzeum u příležitosti 100. výročí Holubovy první africké cesty razit pamětní mince. Mince byly raženy ve Státní mincovně v Kremlici. Návrh zhotovil Jan Holinka.²²³ Na líci medaile byla vyobrazena hlava cestovatele s tropickou helmou, na rubu mince byl obrys Afriky s Aeskulapovou holí.²²⁴ Cena jedné mince byla 65 Kčs. Vyraženo bylo pouze 500 kusů.²²⁵

V témže roce bylo vydáno ještě příležitostné razítko. Textem bylo: „Holic v Čechách – 18. – 31. 5. 1972 – 100. výročí nastoupení první africké cesty dr. Emila Holuba“.²²⁶ Razítko bylo používáno mezi 18. až 31. květnem 1972 k orážení listovních zásilek na poště v Holicích. Používáno bylo také k filatelistickým účelům. V Holicích na poště byla zřízena příležitostná přepážka, kde mohli lidé razítko obdržet.²²⁷

²¹⁹ Jednalo se o obchod stojící v rohu náměstí. Tehdy nabízel drogistické zboží. Dnes se v témže místě nachází pekárna.

²²⁰ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika* 1949 – 1966, s. 221.

²²¹ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika* 1949 – 1966, s. 223.

²²² SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika* 1949 – 1966, s. 239.

²²³ HLADÍK, P. *Africké muzeum Dr. Emila Holuba*. Holice 2012, s. 72.

²²⁴ To je hůl, kolem které je obtočen had. Jedná se o znak farmaceutů a lékařů.

²²⁵ SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika* 1967 – 1973, s. 268.

²²⁶ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, dopis Federálního ministerstva spojů, odd. známkové tvorby, ze dne 22. března 1972.

²²⁷ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, dopis F. Ottmara redakci časopisu *Zář*, ze dne 13. května 1972.

8 HOLUBŮV VZTAH K HOLICÍM

8.1 Školní léta

Emil Holub ve svém rodném městě strávil pouze 10 let, přesto na Holice vždy rád vzpomínal. Navštěvoval školu na Starých Holicích.²²⁸ Prospěch měl velmi dobrý. O tom svědčí zápis ve školní „Knize cti“. Do této knihy byl Holub zapsán v roce 1856 (chodil do druhé třídy). Zapsáno bylo 19 nejlepších žáků.²²⁹

Holubovi se do Pátku přestěhovali v roce 1857. Emil Holub tedy opouští místní školu. I v tomto roce měl vynikající známky. Odchází s těmito známkami:

- z mravů	zvláště dobře
- z náboženství	zvláště dobře
- ze čtení	zvláště dobře
- z krásopsaní	zvláště dobře
- z dobropísemností a mluvnice	zvláště dobře
- z počtů s ciframi a z hlavy	zvláště dobře
- z navštěvování školy	tůze pilně ²³⁰

8.2 Holubovy návraty do Holic

Rok po návratu z první výpravy navštívil Holub Holice. Přijel koncem listopadu 1880 a byl nadšeně vítán všemi obyvateli města. Městská rada připravovala Holubovi slavnostní uvítání. Z Kuklen²³¹ vypůjčili devět praporů a odtamtud si pozvali také malíře, který vyzdobil radniční budovu. Mezi okna byly

²²⁸ Dnes tam již základní škola nesídlí. Budovu užívá Mateřská škola Staroholická.

²²⁹ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, *kopie zápisu z „Knihy cti“ staroholické školy*, za rok 1856.

²³⁰ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, *záznam o školních výsledcích žáků staroholické školy za rok 1857*, vystaveno ve stálé expozici Muzea Dr. Emila Holuba v Holicích.

²³¹ Dnes je to část Hradce Králové.

vymalovány nápisy: „Vítej nám, chloubu Naše“ a „Zde kolébka Tvoje“. Objednali také ohňostroj.²³² Od této návštěvy si Emil Holub dopisoval s představiteli města.

Ve stejném roce navštívil Holice podruhé. 15. prosince 1880 přednášel o své cestě do Afriky. Výtěžek ze vstupného si však nenechal. Celý ho údajně věnoval na vánoční nadílku pro chudé děti.²³³ Uskutečnil zde jednu přednášku.

Od roku 1880 posílal Holub do Holic všemožné publikace, tiskoviny a noviny.²³⁴ Tímto chtěl své rodné město seznámit se svými úspěchy.

Třetí návštěva se uskutečnila v roce 1889. Doprovázela ho jeho manželka Růžena Holubová. Opět zde přednášel. Při této návštěvě se řešila záležitost týkající se domu, který koupil Holubův otec a ve kterém rodina nějakou dobu žila. Po jejich odchodu z Holic byl dům pronajímán. Po smrti Holubova otce připadla polovina domu jeho manželce, Holubově matce, a ta druhá synovi, tedy Emilu Holubovi. Městská rada chtěla dům odkoupit a postavit na jeho místě postavit dům, kde by našli útočiště ochotníci, zpěváci, sportovci a mateřská škola.²³⁵ Anna Holubová nechtěla svou polovinu prodat městu, protože už měla jiného kupce. Nakonec ji Holub přesvědčil. Cena domu byla vypočítána na 3000,- zlatých. Holub se rozhodl svou polovinu peněz věnovat městskému školnímu fondu.²³⁶ O tom však jeho matka nesměla vědět. Nemohlo to tedy být vloženo do tržeb smlouvy. Na radu svého advokáta to Holub vyřešil tak, že sepsal závěť, ve které odkazuje svou polovinu domu Holicím s podmínkou, že úroky z jeho poloviny budou vypláceny jeho matce do její smrti.²³⁷ Dům byl následně zbořen a na jeho místě postavena v roce 1892 budova chlapecké školy.²³⁸

²³² SOA Pardubice, Městský úřad Holice 1618 – 1948, *Kronika města Holic 1924 – 1948*, sign. 488, kn. 484, s. 394.

²³³ SOA Pardubice, Městský úřad Holice 1618 – 1948, *Kronika města Holic 1924 – 1948*, sign. 488, kn. 484, s. 394.

²³⁴ Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba, *Stručná historie Afrického muzea – Památníku dr. Emila Holuba, jeho činnost a návštěvnost*, s. 1, strojopis, s.d.

²³⁵ SOA Pardubice, Městský úřad Holice 1618 – 1948, *Kronika města Holic 1924 – 1948*, sign. 488, kn. 484, s. 394.

²³⁶ SOA Pardubice, Městský úřad Holice 1618 – 1948, *Kronika města Holic 1924 – 1948*, sign. 488, kn. 484, s. 394.

²³⁷ SOA Pardubice, Městský úřad Holice 1618 – 1948, *Kronika města Holic 1924 – 1948*, sign. 488, kn. 484, s. 394 – 395.

²³⁸ SOA Pardubice, Městský úřad Holice 1618 – 1948, *Kronika města Holic 1924 – 1948*, sign. 488, kn. 484, s. 395.

9 ZÁVĚR

Cílem mé práce bylo shromáždit informace o vztahu Holic k Emilu Holubovi a Emila Holuba k Holicím. Snažila jsem se tyto informace soustředit tak, aby se staly přístupnější pro širší veřejnost. Třeba tato práce přispěje k většímu zájmu nejen o toto téma, ale i o osobu Emila Holuba samotného. Jistě by si to zasloužil.

Práci jsem koncepčně rozdělila do dvou částí. V první části jsem zpracovala krátce Holubův životopis a historii Holic. O Emilu Holubovi toho bylo napsáno už mnoho. On sám dokonce napsal dvě knihy mapující jeho cesty. Snažila jsem se ve zkratce vylíčit jeho životní příběh se všemi klady i zápory. Zde bych chtěla připomenout událost, která je v práci zmíněna. Jedná se o malou dívku Bellu, kterou s sebou Holub přivezl do Evropy ze své první cesty po Africe. Z Afriky ji odvezl jako dětskou pomocnici s tím, že ji do deseti let navrátí majitelce. Poté co Bella strávila v Praze přibližně pět let, naučila se částečně česky a německy a naučila se místním zvyklostem, společně s členy druhé výpravy odplula do Afriky. Hned v úvodu své výpravy ji Holub odvezl k její původní majitelce a vrátil.²³⁹ Ze lhůty deseti let uplynula polovina. Z dnešního pohledu nejsme schopni pochopit Holubovo jednání. Dohodu s majitelkou stavěl před zájem samotné dívky, která toužila s výpravou zůstat. Dnešní doba nedokáže pochopit, proč byla Bella „zkulturněna“ a navracena do prostředí, ze kterého pocházela. Tuto událost rozhodně nelze Holubovi připsat ke cti.

Co se týče města Holic, tak dodnes neexistuje moderní literatura, která by se historií města zabývala. Poslední podobná kniha vyšla v roce 1911. Město prošlo různými historickými etapami a několikrát bylo poničeno. Jedná se však o běžné maloměsto, kde se prakticky nic významného nestalo. Jediné co lze zdůraznit je hrdinství místních obyvatel na konci druhé světové války, kdy se během „holického povstání“ postavili moci Německa. Povstání však bylo poraženo a zemřelo při tom přes pět desítek Holických občanů.²⁴⁰

²³⁹ ŠÁMAL, M. *Emil Holub: cestovatel, etnograf, sběratel*. Praha 2013, s. 282.

²⁴⁰ FALTYSOVÁ, H. *Holický odboj za druhé světové války*. Pardubice 2012, s. 2.

Hlavním jádrem práce byl vznik Holubova muzea v Holicích a vše co mu předcházelo. Muzeum samotné vzniklo v roce 1966, ale předcházel mu dlouhý proces. První pokus o vznik jakéhosi muzea je datován do roku 1947. Jednalo se však pouze o krátkodobou výstavu. Výstava podobného rázu byla o rok později uskutečněna v budově Místního národního výboru. První skutečné muzeum bylo otevřeno 1. května 1956 v budově fary v Holicích. Toto muzeum nedisponovalo velkým výstavním prostorem (čtyři místnosti a schodiště), přesto mělo úspěch. Už v té době se rodil plán na stavbu samostatné muzejní budovy. Po všemožných komplikacích a odkladech se nová budova slavnostně otevřela 30. dubna 1966. Budova byla stavěna v rámci akce „Z“, takže se na ni z velké části podíleli místní obyvatelé. Památník Dr. Emila Holuba, jak zněl oficiální název, slavil velký úspěch. Ročně ho přijely navštívit desetitisíce lidí. Na počátku 20. století byla budova zrekonstruována a uvnitř utvořena nová expozice. Expozice, kterou můžeme v Holicích navštívit dnes, má své klady i zápory. Mezi klady můžeme zařadit blízkost k exponátům, použití audiovizuální techniky v prostoru muzea, originální maketu Viktoriiniých vodopádů, dětský koutek a mnoho dalšího. Muzeum však má i své nedostatky. Jednotlivé místnosti v životopisné části jsou doslova přeplněny exponáty, kdy ne všechny předměty do dané sekce patří. Například v místnosti s názvem „Růžena Holubová“ můžeme v zadní části vidět sloní ucho. Plastový lev, který slouží jako atrakce pro děti, také do koncepce příliš nezapadá. Polovina žlutého trabanta je sice připomenutím odvážné cesty těmito auty přes Afriku, ale Holubovy sbírky by jistě měly samy co nabídnout. Osobně jsem navštívila jak expozici novou, tak tu původní. K muzeu mám kladný vztah a určitě bych ho, i přes veškeré mé námitky, doporučila k návštěvě. Zajisté je to poučná a zajímavá návštěva. Jen pro zajímavost, návštěvník s příjmením Holub nebo Holubová má vstup za polovinu původní ceny.²⁴¹

Při průjezdu Holicemi nelze přehlédnout Holubův pomník. Jedná se o pískovcovou sochu v nadživotní velikosti, která byla odhalena v roce 1949. Dnes stojí před budovou pošty, kam byla přemístěna z náměstí. Socha byla „zapojena“ i do politických dějin státu. V srpnu 1968, po vpádu Sovětských vojsk

²⁴¹ <http://www.holubovomuzeum.cz/> [online] 2015 [cit. 25. 2. 2015]

do Československa, Holubově soše kdosi zavázal oči a pod sochu umístil nápis: „NEMOHU SE NA TO DÍVAT“.²⁴²

Dále se v práci zabývám bustou a pamětními deskami, které v Holicích jako připomínky na Holuba vznikly. Jedná se o desku na škole, kterou Emil Holub v Holicích navštěvoval, bustu na budově muzea a desku, která byla umístěna na budově tehdejší radnice. Posledně zmíněná je zajisté tou nejzajímavější. Deska je dílem akademického sochaře Jana Štursy a odhalena byla v roce 1909. Za druhé světové války byla zasažena kulkou, z vyhořelé radnice sejmuta a uložena v budově Kulturního domu. Dnes se nachází ve vstupním prostoru muzea, kam byla uložena na počátku sedmdesátých let.

V závěru práce jsou zmíněny školní instituce nesoucí Holubovo jméno, místní ulice pojmenovaná po cestovateli a dary a pocty, které město věnovalo Holubovi. V úplném závěru jsem se zabývala vztahem Emila Holuba k Holicím, tedy lety, která tu strávil a jeho návštěvami, už jako slavného cestovatele. Za zmínění stojí jeho vynikající prospěch v místní škole.

Osoba Emila Holuba je dnes již zapomínána. Lidé už mnohdy nevědí, kdo to byl, na školách se zmiňuje jen sporadicky. Jeho přínos je však obrovský. Domnívám se, že je nutné si ho připomínat, což město Holice dělá. S hrdostí se hlásí ke svému slavnému cestovateli, který toto malé město proslavil až v daleké Africe.

²⁴² HLADÍK, P. *Holice: obrazový průvodce minulostí a současností města*. Holice 2014, s. 86.

Shrnutí

O Emilu Holubovi toho bylo napsáno už mnoho. Podstatně méně toho bylo sepsáno o jeho rodném městě Holicích. O jejich vzájemném vztahu však nic podrobného vytvořeno nebylo. Přitom se Holice ke svému rodákovi vždy hrdě hlásily. Už za jeho Holubova života se Holice snažili ho všemožně podporovat. Vznik pamětních desek a dalších památek je toho důkazem. Vznik prvních z nich je datován krátce po Holubově smrti. Nejvýznamnějším Holubovým odkazem v Holicích je jeho muzeum. To také prošlo vývojem. Z počátku se jednalo o malé výstavky a pamětní síně. Vývoj byl zakončen v roce 1966, kdy byl slavnostně otevřen Památník Dr. Emila Holuba. Mezi lety 2011 – 2012 památník prošel rekonstrukcí, díky které se stal atraktivnějším pro dnešní návštěvníky.

Summary

Much has been written about Emil Holub already. Far less has been written about his hometown, Holice. About their relationship has been created nothing. At the same time Holice always proudly endorsed to their native. Holice tried to promote Holub even during his life. Formation of plaques and monuments is proof of that. Formation of the first of these is dated shortly after Holub's death. His museum is the most important heritage in Holice. It has also evolved. It was founded as small exhibitions and memorial hall. Development of the museum was completed in 1966, when the Monument of Dr. Emil Holub was inaugurated. Between years 2011 – 2012 the monument was renovated, due to which it has become more attractive for today visitors.

10 POUŽITÉ ZDROJE

10.1 Prameny

EMLER, Josef, ed. Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars IV, Annorum 1333-1346. Praeae: Sumtibus regiae scientiarum societatis Bohemiae, 1892. 1012 s.

ANM, Registratury Národního muzea.

Archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba.

Archiv Univerzity Karlovy v Praze, *Katalogy posluchačů Karlo-Ferdinandovy univerzity 1752/3 – 1882 (1892)*, Hlavní katalog posluchačů medicíny ZS 1866/7.

Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur.

SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika 1949 – 1950*, SK 149.

SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika 1949 – 1966*, SK 150.

SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika 1967 – 1973*, SK 151.

SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika 1974 – 1976*, SK 152.

SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika 1977 – 1979*, SK 153.

SOA Pardubice, Městský národní výbor Holice 1945 -1985, *Kronika 1983 – 1985*, SK 155.

SOA Pardubice, Městský úřad Holice 1618 – 1948, *Kniha protokolů obecního zastupitelstva, Schůze 24. 9. 1867 – 3. 5. 1883*.

SOA Pardubice, Městský úřad Holice 1618 – 1948, *Kronika města Holic 1924 – 1948*.

10.2 Literatura

BAUŠE, Bohumil. *Život a cesty Dra. Emila Holuba*. V Praze: Nákladem J. Otty, 1907. 195 s.

BOROVÍČKA, Michael. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Tematická řada, Cestovatelství. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2010. 757 s., [8] s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-7432-033-0.

FALTYSOVÁ, Hana. *Holický odboj za druhé světové války*. Pardubice: Klub přátel Pardubicka, 2012. 108 s. AB-Zet Pardubicka

HLADÍK, Pavel, KMENT, Miloslav, *Holice, Historický lexikon 1336 – 2002*. Město Holice, 2002, 125 s.

HLADÍK, Pavel. *Africké muzeum Dr. Emila Holuba*. Holice: Kulturní dům města Holic, 2012. 87 s.

HLADÍK, Pavel. *Holice: obrazový průvodce minulostí a současností města*. Holice: Kulturní dům města Holic, 2014. 199 s. ISBN 978-80-260-6194-6.

HOLUB, Emil. *Cesta do země Mašukulumbů*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1973. 270 s., [16] s. obr. příl. Klasické cestopisy; sv. 4.

LIPUS, Radovan a VÁVRA, David. *Šumná města – kniha třetí*. Vyd. 1. Brno: Druhé město, 2008. 544 s., ISBN 978-80-7227-275-4.

MAŠÍN, Jiří. *Jan Štursa: 1880-1925: geneze díla*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1981. 298 s. edice České dějiny; sv. 54.

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Praha: Paseka, 1998. 11. sv. 1066 s. ISBN 80-7185-156-6.

PALEČEK, Jiří. *Malá kronika Pardubicka do konce 19. století*. Pardubice: Klub přátel Pardubicka, 2007. 80 s. AB-Zet Pardubicka. Kronika; seš. 40. ISBN 978-80-260-2927-4.

POCHE, Emanuel a kol. *Umělecké památky Čech*. Vyd. 1. A–J. Praha: Academia, 1977, 643 s.

PROFOUS, Antonín, SVOBODA, Jan. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1957, sv. IV., s. 864.

PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1954, sv. I., s. 821.

PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1951, sv. III., s. 630.

SEDLÁČEK, August. *Místopisný slovník historický království českého*. Vyd. 2., v Argu 1. Praha: Argo, 1998. 1043 s. ISBN 80-7203-099-X.

ŠAFAŘÍK, Antonín, ed. a POSPÍŠIL, Otokar, ed. *Holice: obraz vývoje a současnosti*. Holice, 1911. 255 s., 4 l. obr. příl.

ŠÁMAL, Martin. *Emil Holub: cestovatel, etnograf, sběratel*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2013. 463 s., [16] s. obr. příl. ISBN 978-80-7429-243-9.

TOMAN, Prokop. *Nový slovník československých výtvarných umělců*. II. díl L – Ž, Čtvrté, nezměněné vyd. 605 s., Ostrava: Výtvarné centrum Chagall, 1994.

ŽELÍZKO, Jan Vratislav. *Život a utrpení afrického cestovatele dra E. Holuba v posledních dopisech (1897-1902)*. Smíchov (V Lesíčku 2): Nová epocha, 1922. 93 s., 1 l. Kniha. Nové epochy; 1.

10.3 Internetové zdroje

<http://www.cep-rra.cz/paak> [online] 2015 [cit. 18. 2. 2015]

<http://www.david-vavra.cz/> [online] 2015 [cit. 25. 2. 2015]

<http://www.gyholi.cz/> [online] 2015 [cit. 13. 2. 2015]

<http://www.holice.eu/> [online] 2014 [cit. 10. 11. 2014]

<http://www.holubovomuzeum.cz/> [online] 2015 [cit. 25. 2. 2015]

<http://www.monumnet.npu.cz/> [online] 2014 [cit. 15. 12. 2014]

<http://muzeum.kd.holice.cz/> [online] 2014 [cit. 24. 11. 2014]

<http://www.nm.cz/> [online] 2015 [cit. 23. 2. 2015]

<http://www.petrspacek.cz/> [online] 2015 [cit. 19. 2. 2015]

<http://www.zoopraha.cz/> [online] 2015 [cit. 23. 2. 2015]

11 OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

Příloha 1: portrét Emila Holuba v cestovním oděvu,
zdroj: archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba Holice

Příloha 2: Růžena Holubová krátce po návratu z africké výpravy,
zdroj: archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba

Příloha 3: budova radnice, ve které se Holub narodil, po 2. světové válce stržena,
zdroj: archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba Holice

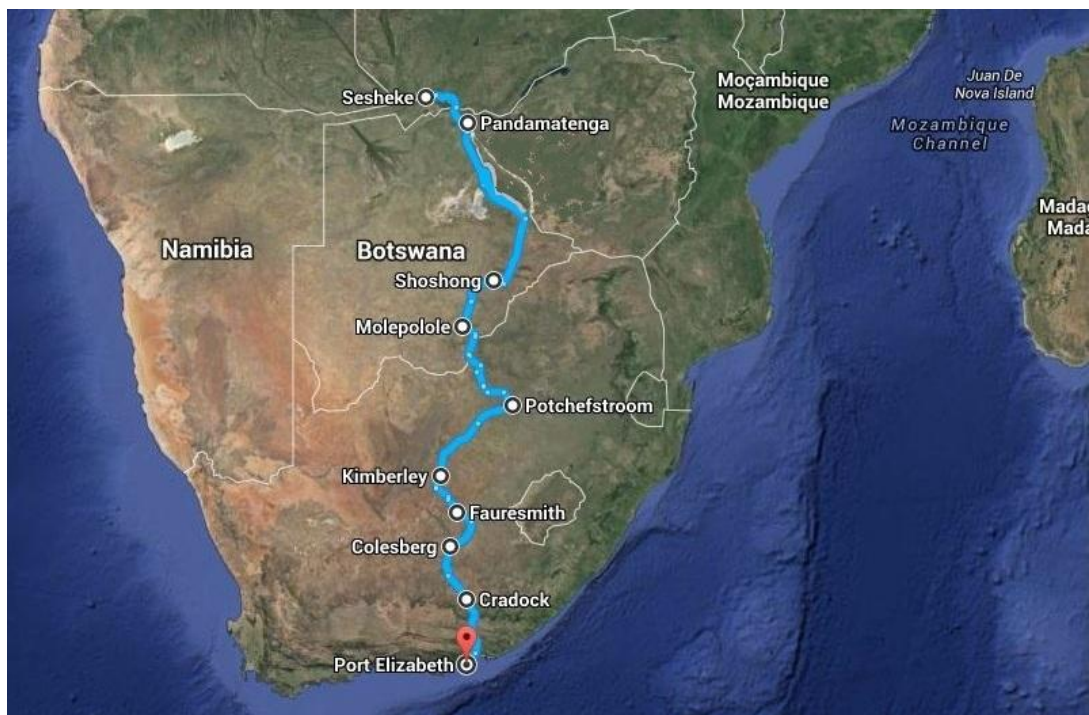
Příloha 4: dům Holubových v Holicích, dnes na jeho místě stojí ZŠ Holubova,
zdroj: archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba Holice

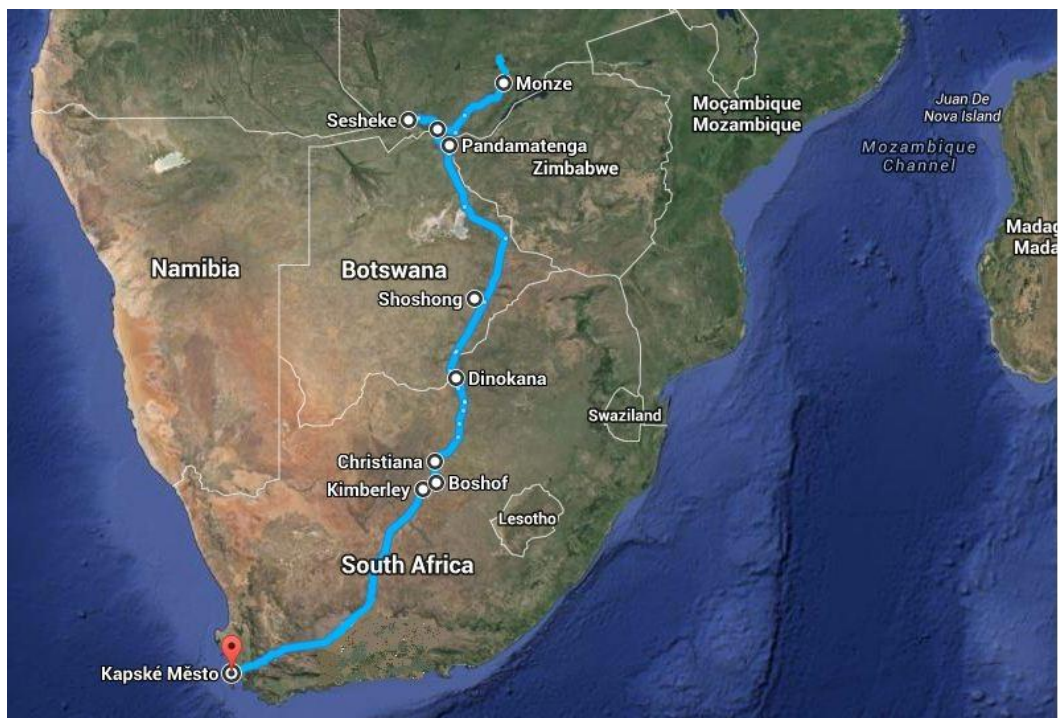
Příloha 5: bečuánská dívka Bella, kterou Holub přivezl do Evropy,
zdroj: archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba Holice

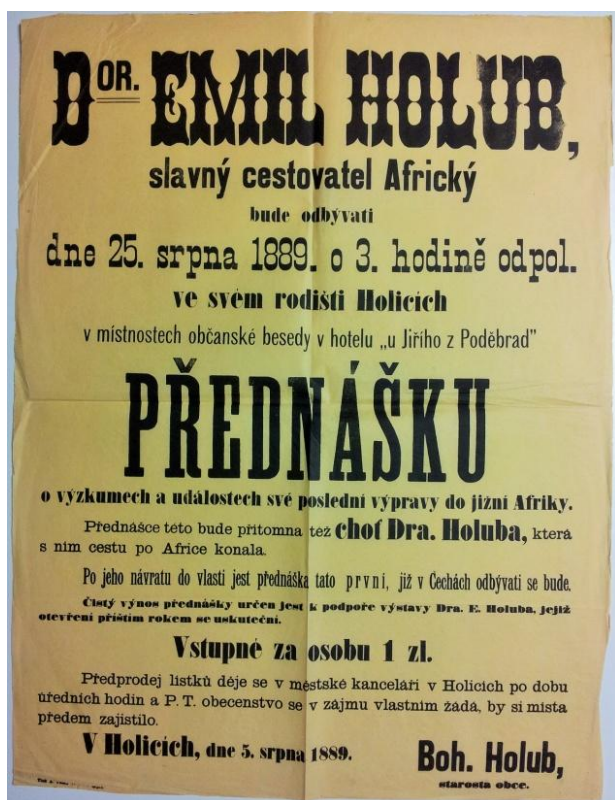
Příloha 6: Holubova poslední fotografie,
zdroj: archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba Holice

Příloha 7: mapa první cesty do Afriky 1872 – 1879, autor: Tereza Schejbalová

Příloha 8: mapa druhé cesty do Afriky 1883 – 1887, autor: Tereza Schejbalová

Příloha 9: plakát k Holubově přednášce uskutečněné 25. srpna 1889 v Holicích,
zdroj: Africké muzeum Dr. Emila Holuba Holice

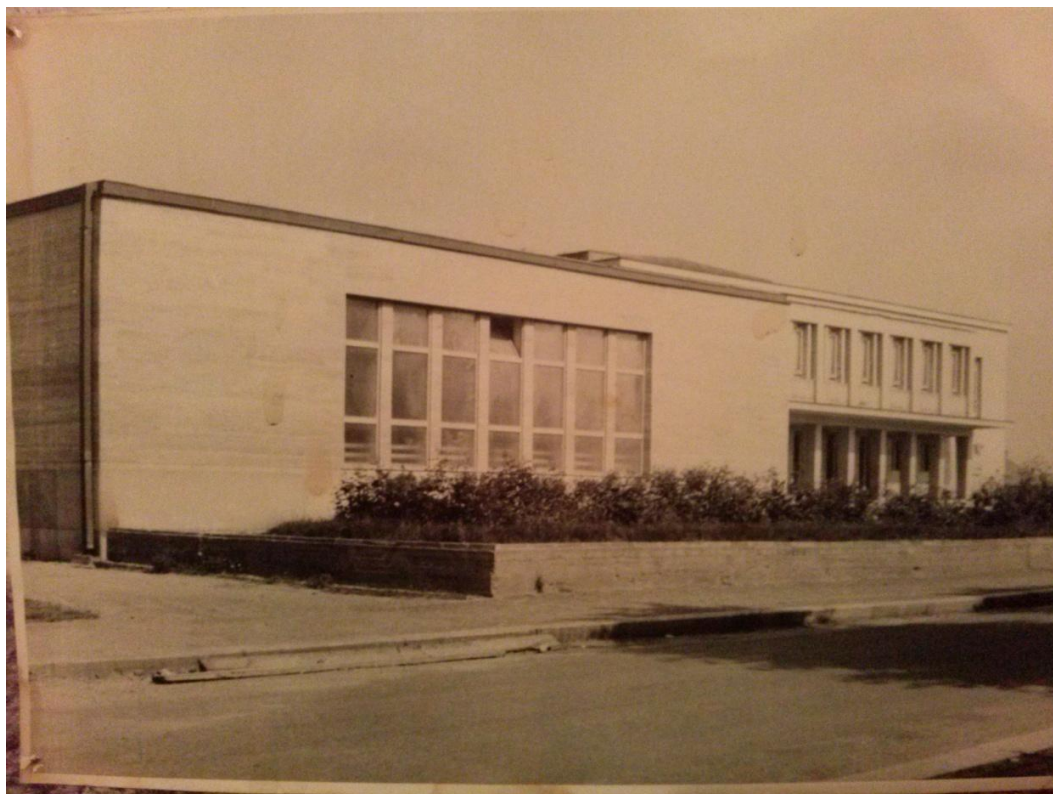
Příloha 10: plakát k filmu Velké dobrodružství, jehož premiéra se uskutečnila
1. listopadu 1952 v Holicích,
zdroj: archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba Holice

Příloha 11: fotografie z výstavy otevřené v roce 1956 na faře v Holicích,
zdroj: archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba Holice

Příloha 12: schodiště s exponáty nacházející se na faře,
zdroj: archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba Holice

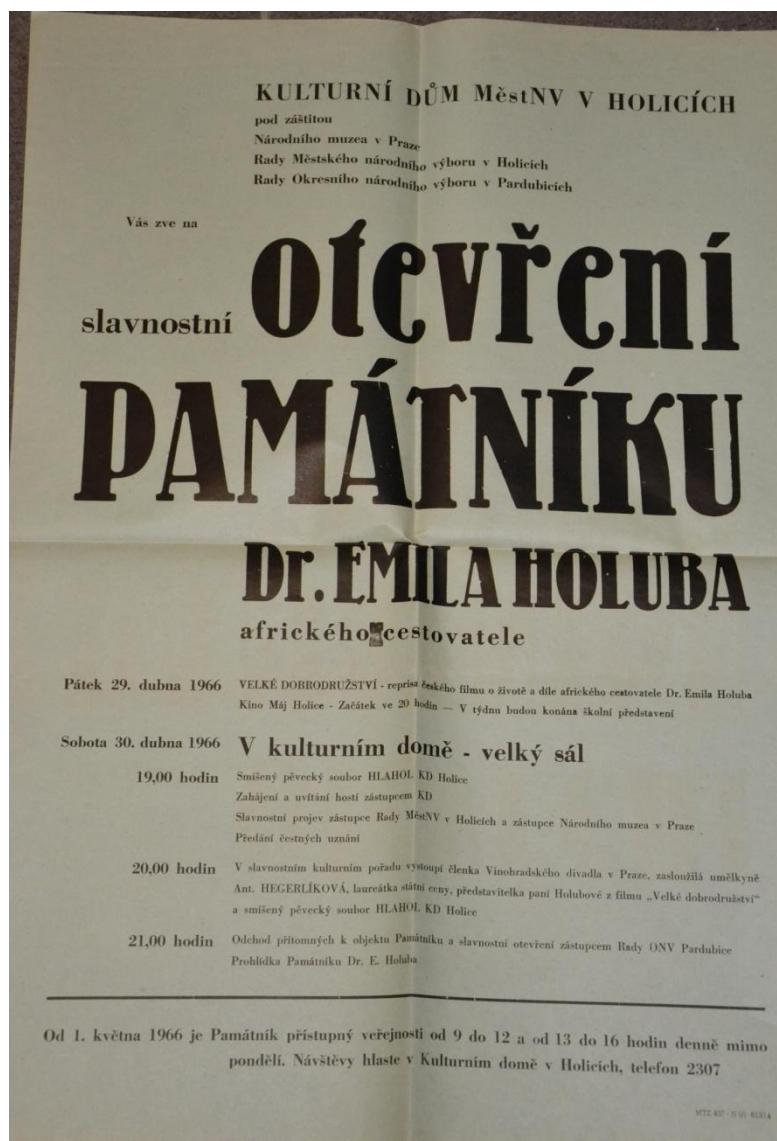

Příloha 13: budova Památníku Dr. Emila Holuba krátce před otevřením v roce 1966, v pozadí budova Kulturního domu.

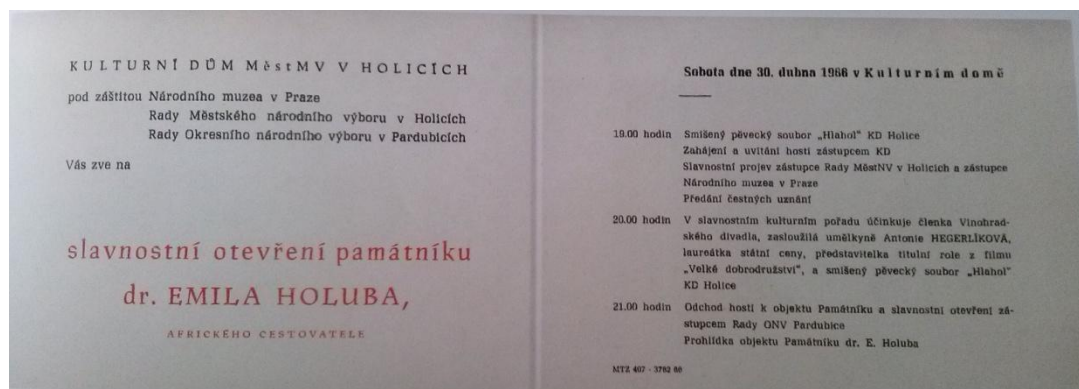
zdroj: archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba Holice

Příloha 14: tentýž pohled dnes, Památník Dr. Emila Holuba a Kulturní dům, foto: Jiří Izaiasz

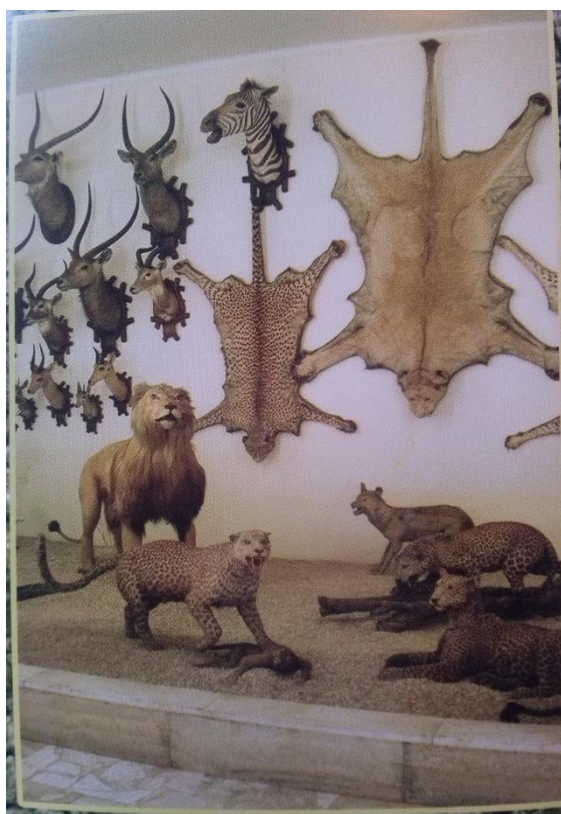
Příloha 15: plakát k slavnostnímu otevření památníku v roce 1966,
zdroj: archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba Holice

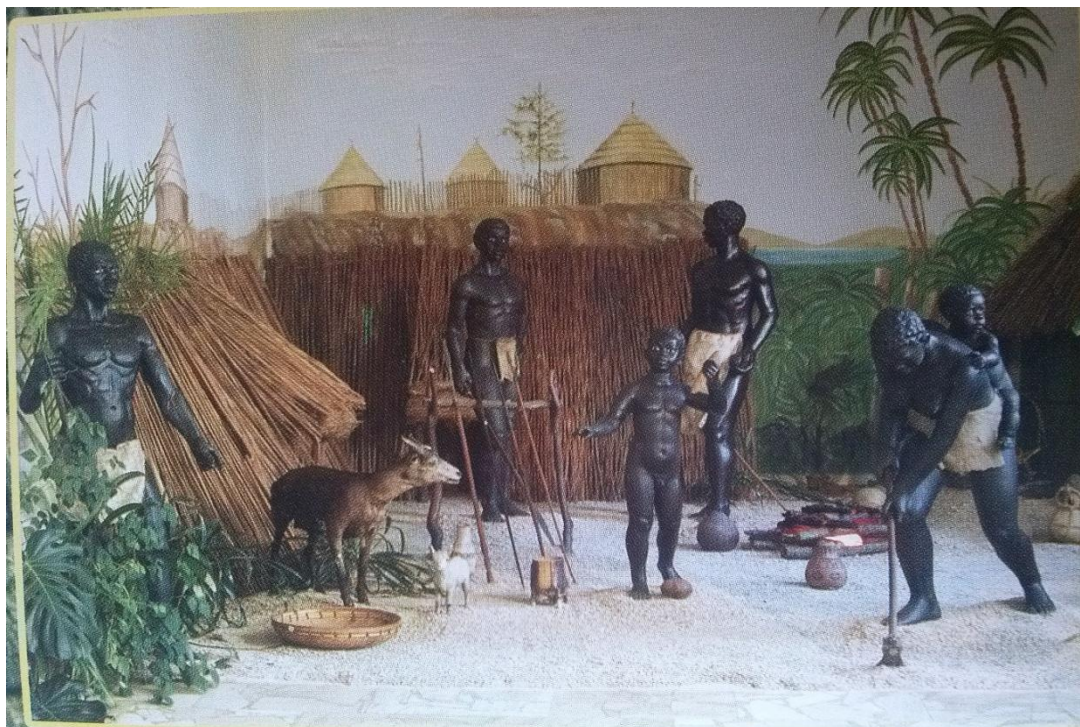
Příloha 16: pozvánka na slavnostní otevření památníku,
zdroj: archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba Holice

Příloha 17: Holubova pracovna z původní expozice 1966 - 2010,
zdroj: Africké muzeum Dr. Emila Holuba Holice

Příloha 18: foto z původní expozice,
zdroj: Africké muzeum Dr. Emila Holuba Holice

Příloha 19: model domorodé vesnice z původní expozice,
zdroj: Africké muzeum Dr. Emila Holuba

Příloha 20: model domorodé vesnice ze současné expozice muzea,
foto: Tereza Schejbalová

Příloha 21: budova Afrického muzea Dr. Emila Holuba dnes,
foto: Jiří Izaiasz

Příloha 22: maketa domorodé vesnice sloužící jako dětské hřiště,
foto: Tereza Schejbalová

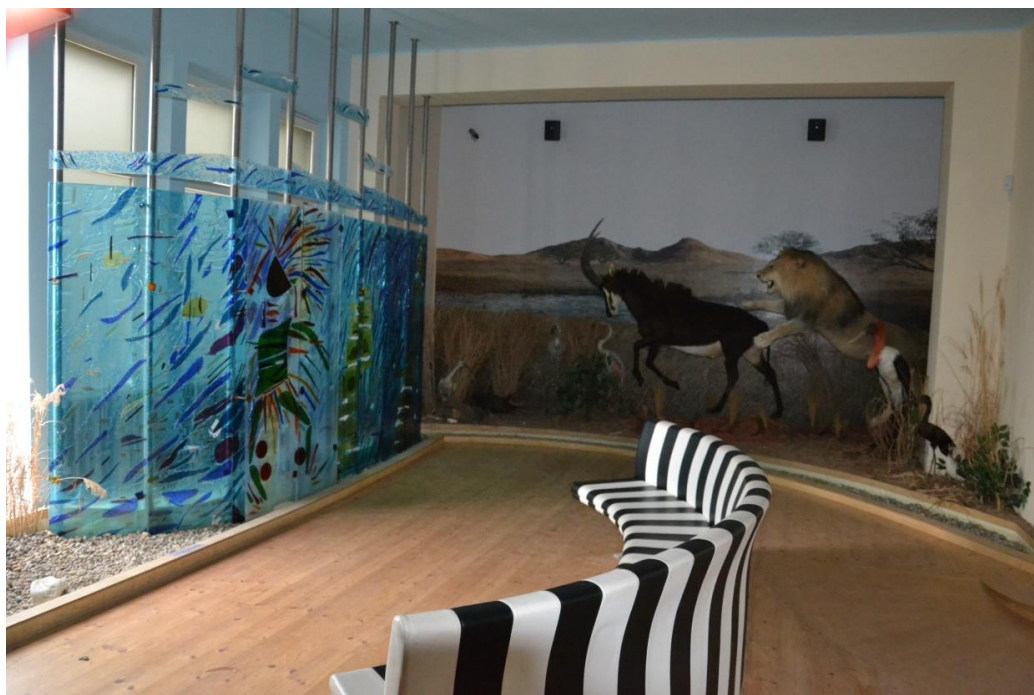
Příloha 23: přednáškový sál muzea,
foto: Tereza Schejbalová

Příloha 24: pohled do hlavního sálu muzea,
foto: Tereza Schejbalová

Příloha 25: jedna z tematických místností v muzeu, foto: Tereza Schejbalová

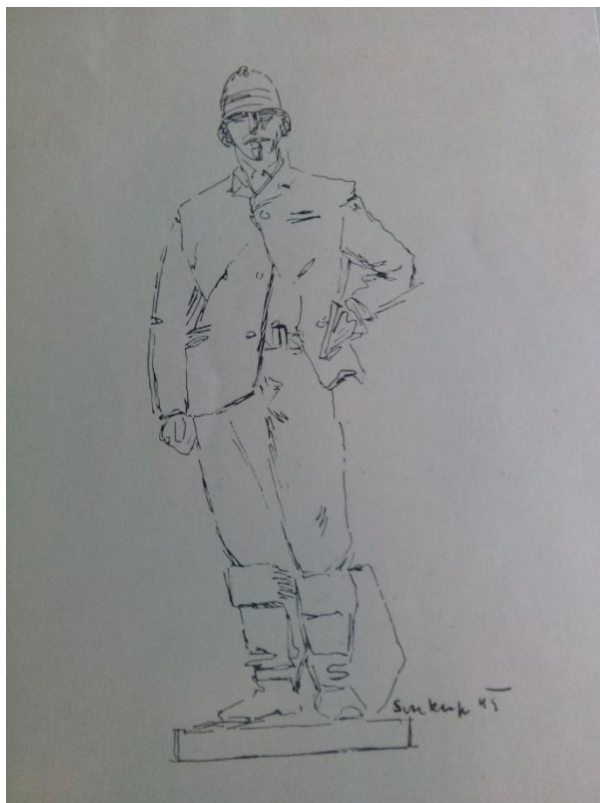
Příloha 26: pohled do africké savany, vlevo se nachází skleněná maketa Viktoriiniých vodopádů,
foto: Tereza Schejbalová

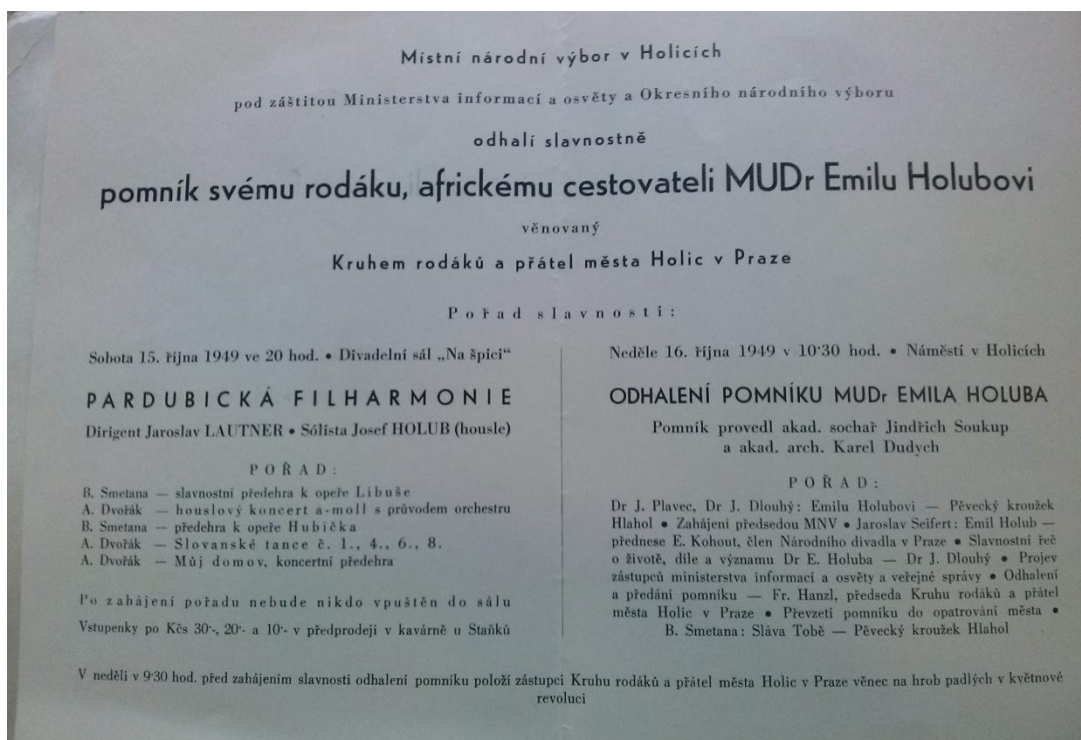
Příloha 27: připomínka výprav Jiřího Hanzelky a Miroslava Zikmunda,
foto: Tereza Schejbalová

Příloha 28: připomenutí výpravy relativně nedávné, známé pod názvem „Trabantem napříč Afrikou“,
foto: Tereza Schejbalová

Příloha 29: náčrt podoby sochy od akad. sochaře Jindřicha Soukupa,
zdroj: archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba Holice

Příloha 30: plakát k slavnostnímu odhalení pomníku Emila Holuba z 16. října 1949,
zdroj: archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba Holice

Příloha 31: účastníci slavnostního odhalení sochy, uprostřed stojí Růžena Holubová,
zdroj: archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba Holice

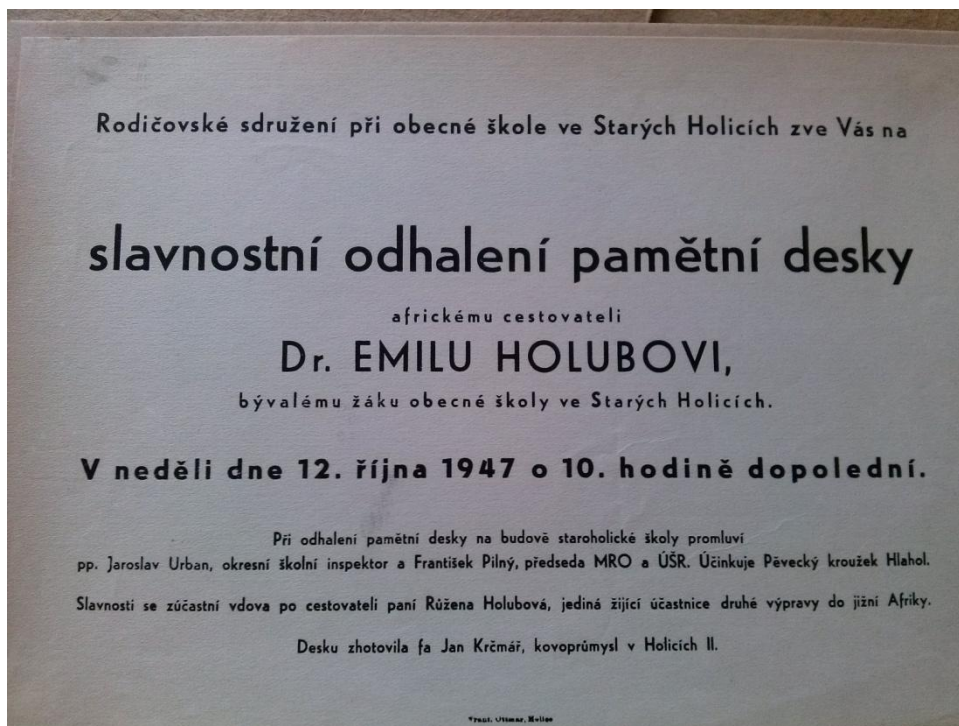
Příloha 32: socha Emila Holuba dnes, foto Jiří Izaiasz

Příloha 33: plakát z roku 1909 k odhalení pamětní desky na budově radnice,
zdroj: archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba Holice

Příloha 34: deska od akad. sochaře Jana Štursy, dnes umístěna ve vestibulu muzea,
foto: Tereza Schejbalová

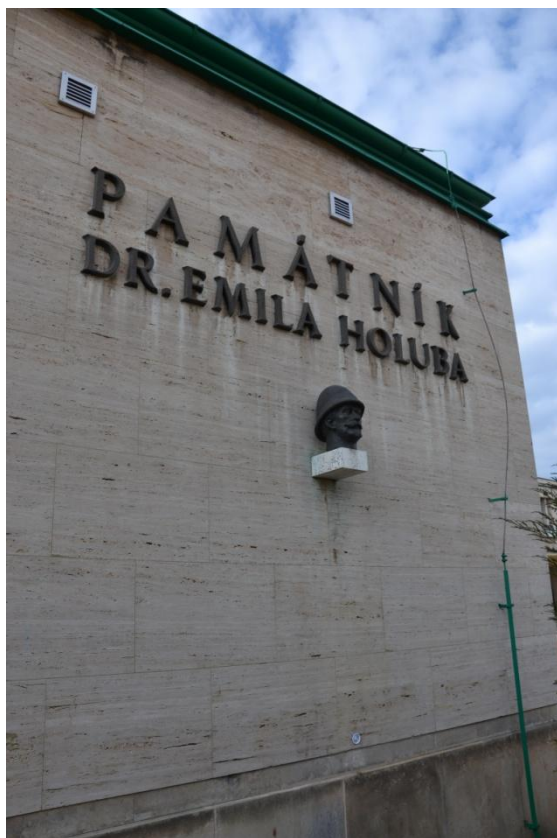
Příloha 35: plakát z 12. října 1947 k odhalení desky na škole ve Starých Holicích,
zdroj: archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba Holice

Příloha 36: slavnostního odhalení se účastnila také Růžena Holubová,
zdroj: archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba Holice

Příloha 37: pamětní deska na škole, kterou Emil Holub v Holicích navštěvoval,
foto: Tereza Schejbalová

Příloha 38: busta, která byla na muzeum přidána v roce 1997,
foto: Jiří Izaiasz

Příloha 39: pohled do Holubovy ulice, v levé části se nachází socha Emila Holuba,
foto: Jiří Izaiasz

Příloha 40: ZŠ Holubova stojí na místě, kde stával dům rodiny Holubových,
foto: Jiří Izaiasz

Příloha 41: budova Gymnázia Dr. Emila Holuba v Holicích,
foto: Jiří Izaiasz

Příloha 42: pamětní nálepky z roku 1947, zdroj: SOA Pardubice, Městský úřad
Holice 1618 – 1948, *Kronika města Holic 1924 – 1948*, sign. 488, kn. 484, s. 269.

Příloha 43: příležitostní razítko vydané ke 100. výročí
nastoupení první cesty do Afriky,
zdroj: archiv Afrického muzea Dr. Emila Holuba
Holice